

VÄLIS-EESTI

Nr. 3

MÄRTS 1940

Eesti Kiviõli A.-ü.

TEHASED: KIVIÕLIS

Müügibüroo: Tallinn, Pärnu mnt. 10

LUGEDES

«PÄEVALEHTE»

OLETE ALATI TEADLIK KODUMAA SÜNDMUSTEST

TUTVUSTAGE OMI LAPSI EESTI LASTE LOO-
MINGUTEGA, TELLIDES NEILE LASTE AJAKIRJA

«LASTE RÕÕM»

«PÄEVALEHE» RAAMATUKAUPLUSTE

KAUDU ON TEIL VÕIMALIK SAADA KÕIKI EESTIKEEL-
SEID RAAMATUID, MAAKAARTE, LINNAPLAANE J. N. E.
KÕIGI EESTIS ILMUVATE AJAK. PEALE TELLIM. VASTUV.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS UHISUS
TALLINN - EESTI PIKK T. 2

VÄLIS-LESTENI

Märts 1940.

Nr. 3

12. aastakäik

Ülestõusmispühadeks.

Õp. Otmar Pello.

„Mis teie elavat surnute juurest otsite?“ Ev. Luuka 24, 5.

Kusagilt lihavõtte-žurnaalist leidsin Kristuse kohta artikli pealkirjaga „Kas tahate teda tagasi?“ Autor näitas õige vaimukalt, et mitte üksnes mõnitajad ja eitajad ei kuulu nende kilda, kes pigemini Kristuse surnuks kuulutaksid kui teda laseksid teosteda tänapäeva atmosfääris, vaid samuti toimiksid ka paljud pooldajad.

On ju esteetiliselt nauditav pühitseda ülestõusmist, hea tooni ja harjumusega arvestades laulda salme Kalilea märtrile — kuid seda kõike teadmisega, et ta on „üles tõusnud ja taeva läinud“, et „istub oma isa paremal käel“ ja ühesõnaga viibib sellises kirjeldamatus kauguses, kus ta meid oma normide ja nõuetega kõige vähematki ei pidurda. Aga sellist huultekiitust ja võltstõnu pole maitsenud ükski Naatsareti prohvet, vaid lugematud hulgad kõigil maadel ja kõigil aegadel.

Ühte linna tuli korra imearst, kes ei hoolinud haigete tohterdamisest, vaid kuulutas end surnute äratajaks. Ja kui selles kõiges kaheldi, siis kutsus arst kogu provintsilinna rahva õhtuks kalmistule. Kõigepealt oli ta nõus äratama hauast linnapead — siis aga märkas kõikide pürjerite närveerimist, sest kuigi kadunu hauakiri oli kirev ülistussõnadest, leiti, et lahkunu vali ja karm iseloom toob rohkem tüli kui tulu. Astus arst edasi, lubades kogudusele tagasi ta taganutatud pastori. Siis tuli nõukogu platsi ja seletas, et kuigi nende hii-

gekarjane olnud kõigiti armastusväärne, olevat kogudusel juba uus kandidaat valmis, kelle palganõuded olevat eelkäijast tunduvalt madalamad. Magagu temagi rahu tänuliku koguduse liigutusvärinate all! Pidi siis järjekorras äratama arst ühe abielumehe, keda leinab surmani troostimatu naine! Aga vaevalt pääsis võlur kalmu äärde, kui leinaja langes ta jalgade ette, anuvallt ringutades käsi: eeloleval nädalal on tal pagariga pulmad ja ärganu peaks leppima kontvõõra osaga. Ja nii edasi, ja nii edasi, mitte ainult muinasjutudes, vaid elus.

Surnuid austada on parem, kui viibida elava armastuse ja kristlikkuse osaduses, laulgu kalmulilled tänusalme ja hardad momendid peegeldugu tänapisaraies. Mälestusele ja lahkunutele kingime poeemi, proosat me nendega ei jaga. Mõnest hauast võiks kostuda lauliku kaebus: „Ärgu leotagu minu tuhka heitlik pisar, edev lein — kui maailmas elasin, ei hoolind sa.“

Elus riidle ja söimle kui palju tahad, surmas su lahkunu saab aukrooni, siis soovid sa teda tagasi — hoidku aga arm ja heldus, et ta ei saabuks, siis ärkaks vana laul uuel kandlel.

Ja valjemalt kui keegi muu seda tunneks Jeesus. Milline kontrast tema nimigi tänapäeva õhkkonnas! Ja ometi oleme ristiinimesed. Ja veendunud selles, et kui kellelgi midagi öelda on meie ajale, siis on seda temal. Aga kivi meie haa eest ei veereta, vaid kil-

Ameerika ülikoolielu.

Gustav Müllerson.

II

Foorumis arutellakse rahvuslikku ja maailmapoliitikat. Möödunud aastatel oli meie foorumis alati rohkesti rahvast: arutleti Abessiinia küsimust, kõneldi Hispaania poolt ja vastu, räägiti Roosevelti ettepanekust kohtureformi küsimuses, tunti kaasa Austriale, Tšehhoslovakkiale, Albaaniale ja Poolale. Kord kutsuti külla kohalike suuremate lehtede esindajad, et siis kõnelda ajakirjanduse ülesannetest, selgitati seoses sellega vastuolusid ideaali ja tõeluse vahel.

Filosoofiaklubis harrastatakse peale otseste ülesannete nende põhimõtete valgustamist, mis peavad olema poliitika ja elu igapäevaste probleemide aluseks. Ka üldised maailmavaatelised küsimused, nagu mõistuse ja usu vahetamine, leiavad elavat vastukaja, vallandades visasid vaatevõitlusi, mida siis mõnikord jätkatakse campuse üliõpilaskõrtsis klaasi õlle taga.

Seltsimehelikkuse ülikool: see maksab osalt ka loengute kohta; üliõpilane peab olema seltsimees, kui ta istub teise kõrval loengul või seminaris või kui ta teisega koos võtab osa mingist kursusest. Ja professorilgi on oma üliõpilastest kasu, kui see on vajalik. Kõik on

dame surnud Kristust, jätame ta hauda ka ülestõusmise koidikul. Tema on aga elu, on elu veri. Kui Herakles pidi kasima üht kuninglikku talli, ta ei leidnud muud teed, kui et kaevata jõe, mis jookes ka läbi lauda ja kandis sõnniku oma vooluga minema.

Seda jäämurret, seda kevadvoolu on sullegi vaja, moodne blaseerunud elunautija, sullegi, Maarja Magdaleena seitsme kurjavaimuga, sulle, Mars, kes teritad haljast mõõka, sulle, väliseestlane, kes oled jäänud aastate jooksul võõra vaaba alla ja oma kodumaad kõige rohkem pidulikult momendil sobiva sõna ja hetkelise liigutustundega meenutad, ja meile kõigile, kes pole selleks küllaldaselt südamest puhtad, et näha Jumalat. Elu ja ülestõusmist!

„teamwork“. Hästi demokraatlikult hoolitsetakse selle eest, et igaüks tunneks huvi teise töö vastu või et ta seda vähemalt hindaks.

Ülikooli süda on kolledž. See on olnud keskaegsest traditsioonist. Toorkord oli olemas kolm fakulteeti, mis hoolitsesid keha, kodaniku ja surematu hinge hüvangu eest, need olid arstiteaduse, õigusteaduse ja usuteaduse fakulteedid. Nende eelastmeks oli nn. seitsme vaba kunsti kool, kus omandati vajalikud eeluskused. See keskaegne plaan ongi loonud inglise-ameerika kaheks jaguneva ülikooli. Ühendriikides langes teoloogia mitmekesiste kirikute kätte. Ülejäänud kahe teaduskonna (arsti- ja õigusteaduskonna) kõrval arenes välja hulk kutsekoole, mis kõik kokku on tuntud „graduate school'i“ nime all. Ülikooli-eelne kolledž jäi eristuudiumi ühise ettevalmistusasutisena püsima. Matemaatika, loodusteadused, vanad ja uued keeled, ajakirjanduskool, Ameerikas eriti edendatavad ühiskonna- ja riigiteadused, psühholoogia, sotsioloogia, ajalugu, teoreetiline ja praktiline majandusteadus, filosoofia ja mitmekesised kunstid — kõik see annab kolledžile rikkaliku ja elulise üldilme. Kui võrreldakse Ameerika ülikooli Euroopa omadega, siis oldagu teadlik selles anglo-ameerika kaheks jagunemises: siin kolledž, seal graduate school. Mitte palju avaram ja ulatuslikum ameerika koguasutis, vaid ainult selle asutise tippühitis, graduate school, on võrreldav Euroopa ülikooliga. Õpetajatelt nõuab see kaksik- ja massijuhtimine suuri kasvatuslikke võimeid, nad peavad olema koolmeistrid ja õpetlased ühes isikus. Kõikjal on see tohutu katsetus rahvakasvatuse alal alaliselt kriitiliselt liikuv ja säilitab seejuures ometi kõrge taseme.

See lodev, vaba, liikuv laad võimaldab õpiahimulisele avara tegevusvälja,

kuigi, teisest küljest, seda liikuvust jälle piiravad teatavad departemangude eeskirjad. Ka pärast magistri- (*master*) ja doktorieksamit soodustatakse noort akadeemikut. Suur tung kõrgkoolidesse ja õpingute mitmekesisustumine loovad suure tarviduse noorte abijõudude alal. Kergesti saadakse koht assistendina või instrktorina, ja nii avaneb võimalus õpetades õpinguid jätkata. Peale selle võimaldavad suured ülikoolid oma kuulsa sabatpuhkuse kõigile professoritele, kes on seitse aastat tööd teinud, ja kes seda kevadet siis kasutavad uurimisreisideks, tavaliselt Euroopasse. Nii leidub võimalusi äsjaalminud doktorite jaoks, nad võivad praktilisi kogemusi hankida asetäitjatena. Need hõlbustused akadeemilise karjääri alal tõstavad muidugi õppimisrõõmu ja toovad kaasa tolle hoo, mis meid üllatab kõigil vaimsetel aladel Ameerikas.

Ameerika ülikoolielu pole mõeldav ilma kinkesummadeta üliõpilaste ja noorte akadeemikute kasuks. Isegi riigi-ülikoolidele kingitakse eraheategijate poolt terveid muuseume ja kogusid. Tööstuse ja loodusteaduste vahel valitseva tiheda seose tõttu läheb muidugi lõviosa loodusteadustele. Kuid leidub ka suuri vaimuteaduslikke fonde.

On olemas ameerika nali, et ülikool olevat spordiväljak õppevõimalustega kehaliselt nõrgaandelistele, kuid seda enesepilget ei tarvitse võtta puhta tõena. Sport üldiselt ei ületa seda, mida meie tunneme Euroopas, ja kui arvesse võtta, et Ameerika ei tunne üldist väeteenistuskohustust, siis võib kergesti jõuda ketserlikule mõttele, et Euroopa noorsool on rohkem kehalist kasvatust kui noorsool Ameerikas. Igatahes on ka ameerika riigiülikoolides oma sõjaväeline departemang, kus harrastatakse praktiliselt ja teoreetiliselt sõjateadusi, ja tavaliselt on sunduslikud 2 nädalatuundi aastas. Jalg- ja käsipallimängijad on valitud, pooleldi kutselised meeskonnad, need mängivad siis suuri ülikoolidevahelisi matše, milleks kõik halloo ja tamtamiga kokku aetakse. Kuid puhtkehalist kasvatust ei ülehinda siin ometi keegi. Ühe eluväärtuse ühekülgne

eelistamine oleks ka vastolus ameerika eluvaatega, sest see nõuab kõigi inimvõimaluste täit arendamist, muidugi selles ulatuses, milles need vabalt üksteise kõrvale mahuvad.

Ameerika teaduse kasvav maailmatahtsus on üldtuntud. Kuid ikka alles näib olevat tundmatu ameerika ülikooli kultuurtöö. Juhtisin juba tähelepanu kunstidele — Euroopas on enesestmõistetav, et harrastatakse muusikateadust, kui tõesti ka tegeldakse muusikaga. Ameerikas maksab sama ka kirjanduse ja teiste kunstide kohta. Draama-departemangus hoolitsetakse, et campuse teatris tõesti ka näideldakse, ja väikeses stuudioteatris kantakse kogu aeg ette omatehtud pisinäidendeid. Inglise departemangus on olulisimaid harrastusi „creative writing“ (loov kirjutamine), ka loetakse seal, retsiteeritakse, harjutatakse masskoore. Võõrkeelteil on oma klubid, kus harrastatakse konversatsiooni, kus kuulda saab prantsuse, saksa, hispaania näidendeid ja luulet. Oklahomas võtavad võõrkeeled osa veerandaastalehe „Books around“ toimetamisest; väljaandjaks on ülikool, ja lehte levib üle maailma. Seal tutvustatakse võõrkirjandusi ja võõrkeelseid raamatuid. Kõigis neis asjus valitseb lootus, et avaral alusel ja väikesest algusest lõppeks ometi kasvab midagi täiuslikku.

Oklahoma püüdluste kõrgpunktiks on iga-aastane ooper. Muusika, maalimine, draama ja tants — kõik töötab siin koos asja kasuks, mis hoiab kuid kogu campuse meeled pinevil.

Selline vaevanägemine peab mõju avaldama kogu maale, see on kindel. Ameerika on väga liikuv, arenev maa, ja mis maksis kümme aastat tagasi, see on praegu juba ületatud.

Ameerika ülikooli ideaal pole mitte enam keskaegne universitas. Selle asemele on astunud usk totaalsesse inimesse. Totaalne inimene on kõigi arengufaaside ühtlus ja mitmekesisus, totaalne inimene on sild, mis ühendab isegi vastandlikud eluhood.

Ameerikas hinnatakse vaid inimest kui tervikut.

Üldvaade Santa Cruz de Tenerife'ile.
Vasakul sadam.

KAUNIS TENERIFE.

Saare mahe kliima, majesteetlik välimus, külalislahke vastuvõtt.
Apelsinijahil läbi linna ööelu.

Erika Vernik.

Lugenud nüüd ajalehest: „Kanaari saared kitsikuses, kuna sõja tõttu on jäänud ära turistid,“ meenus mulle kaunis Tenerife, see saareke Kanaari saarte peres, kus mul oli võimalus — kuigi põgusalt — peatuda 1939. a. jaanuaris.

Kanaari saarte suureks sissetulekuallikaks kahtlemata olid turistid. Et sealt läbisid paljud laevad ja et saartel võis peatuda hulk reisijaid, seda võib näha juba üksnes saarte asendist. Pealegi on kuulus nende saarte mahe alatroopiline kliima, ning ka saared ise pole eriti kauged ja kättesaamatud Euroopa põhjariikide turistile.

Meenub, kuidas 1938. a. vana-aastaõhtul lahkusime Danzigist. Seejärel, kui olime olnud juba 9 päeva merel, läbinud Kiili kanali ja

sõitnud ookeanilgi, lootsime jõuda Kanaari saartele 10. jaanuariks. Meri oli meid juba külalt piinanud, ootasime maad kui lunastust.

Õöl vastu 10. jaanuari ma und enam ei saanudki silmidele. Kuulasin aina kellalööke. Aeg oli juba üle kesköö, kui siirdusin taas tekile marssima, ikka edasi-tagasi, sest lamades ja istudes tundsin olemist liiga ängistavana. Ent sääremarjad olid juba valusad ja puised ka sellest mitmepäevasest marssimisest.

Õö oli soe, peaaegu lämmatav, — avasin hõlmad, viskasin räti peast ja ahmisin õhku. Igatsesin tuuli, kuid neid ei olnud.

Hakkas tibama vihma. See jahutas, värskendas. Meenusid „seenevihmad“ kasemetsades kodumaal, — sügissuvel soojas ja vaiksuses öös, kui igast kukkuvast vihmapiisakesest võib

tärgata väike seeneke, kas kuldkollane kuke-
seen, võikübarake või siiruline õrnade karva-
kestega vahelik. Iga karge tibake kukub eraldi
su näole, kaelale, kätele, ja iga su ihupoor on
valmis jooma seda värskust.

Mind vaevas ka janu. Oleksin joonud kas-
või kogu mere. Sest „kippia“ (nagu mimitavad
merehaigust soomlased) vastu on säärane ku-
riosoosne arstim: võimalikult palju süüa soolast
ja vähe tarvitada vett. Võib juba aimata, et
üht vaeva vältides on teine juba asemel. Pida-
sin siiski „kippiat“ janust pahemaks ja jahu-
tasin suud ainult paari lonksu külma veega.

Kui olin end väsitanud päikesetõusuni, heit-
sin lõpuks asemele, et puhata, aga juba tun-
ni pärast pidin jälle tõusma, sest jälle läks
olemine raskeks. Võtsin kokku viimase jõu, et
näha tänasaabuvaid Kanaari saari. See ootus
aitaski jalul püsida. Ka torm hakkas vaibuma
vähehaaval, meri rahunema. Laeval tuulutati
ja koristati kabiine, pesti ja triigiti, valmistuti
suve vastuvõtuks. Üle kogu laeva hilplesid
tuules rõivad, valitses elevus, liikumine, äre-
vus. Laevameeskond muutus mandri ootel poe-
levõrra nooremaks.

Pärastlõunal aga heideti juba isegi siruli
päikest saama, sest seda oli täna üpris heldelt.
Otsisin varjulisi nurki, sest õhk tundus pala-
vana.

Siis aga, umbes kella kolme paiku, ütleb
mulle mu abikaasa: „Mine vaata väljas ringi,
vahest leiad mõne uudise.“ Tean, et see uudis
peab olema Kanaari. Aga ma ei leia seda. Siis
läheb abikaasa omakorda laevalaele ja toob
endaga kaasa uudise: „Näen juba Tenerife'i
kiikrita.“

Oo jaa, ka mina näen seda nüüd, kui juhin
vaate sellele teravale, kõrgele, lumivalgele
pilvesagarate tombule, millist raske on pidada
saareks. Ja õieti ongi võimatu sel hetkel eral-
dada maad, kuna see on kokku sulanud pilve-
sagaratega ja päikegi sealt otse kiirgab silmi.

Ruttame laevaninna. Otsekui ilmutus haa-
rab vaatlejat see saar. Kesk ookeanivett meie
ees kaugel horisondil meri on tõstnud oma
rüpest hambulise säravvalge tohutu karika,
millesse on pilved vajunud kokku vahuviinaks
kõigist maailmakaartest, — mujal aga ei mäe
pilveudemekestki. Kogu selle pildi värvi-
rama hele päike.

Minus on korraga kargust, värskust. Pole
enam midagi järel luupainajalikust „kippiast“.
Rand, maa, pealegi säärane võrratu, pärast

kümnepäevast karmi, halli merd! Mõistan al-
les nüüd, kui otstarbetu oleks iga laev merel,
kui tal poleks ees sadamat...

Maailmas on palju, mitmet-setmet sorti lah-
kumisi ja kõigis neis on portsjon nukrust, ilu
ja tõsidust. Samuti on lugu kodusadamasse
jõudmisega. Seda lahkumise ja taas kojujõud-
mise hingestatud sügavust sümboliseerib, pa-
remini kui miski muu, laev suurel ookeanil,
ja kuigi Tenerife'i nimi ei ütle mulle palju, ta
on siiski esimene sadam, kuhu jõuan pärast
pikka meresõitu.

Olen unustanud kõik merevaevad, tunnen
end täiesti tervena. Merigi on sõbralik, imalad
mere- ja laevalõhnad hajuvad, vastu hoovab
jahutavat värskust, justkui hingaks seda välja
maa. Ja tõesti, suurel ookeanil, kaugel mand-
rist on õhk hoopis teine kui maa ligiduses.

Tunnivõrra on laev sõitnud edasi, ja siis
juba on saar otse meie ees, mingi kõrge, ham-
bulise kroonina. Päikesevalgus on murdnud
läbi pilvesambaist, avab kiirtelehvikku üle saa-
rekrooni ja külib kuldmunte sinisele, tumedale
merele.

Vähehaaval hakkab tumenema saarekroon,
muutub õrnaks sinkjashalliks, üha tumenevaks.
Seda enam heledamaks muutuvad aga pilved
ja päikesekiirte vöödid merel. Ribake sinist
taevast hakkab juba eraldama saart pilvedest.

„Tenerife ei ole suur. Vasemale meist jääb
Las-Palmas, see on hulga suurem ja mõnede
arvates ka kaunim,“ kõneleb mu abikaasa.
Leiangi vasemal Las-Palmase pika sakilise
mandririba.

Laevarahvas on ärevil. Salkade kaupa
koondutakse vahtima Tenerife'i. Otsitakse välja
kiikrid.

Läbi kiikri vaadates silm eraldab juba kõr-
geid kaljurahne, punakaspruune, järjest üks-
teise taga ja kõrval, teravaid, hambulisi, koo-
nusekujulisi kühme koos suures suguluses.
Vasemale saarest tõuseb merest üksik väike
kaljurahn, paremal aga kaks veelgi vähemat,
madalamat. Meri löikub käärudena kaljudesse,
valges vahus kuuldamatult loksuvad nende
vastu lained. Juba omavad kaljud nõrka pu-
našt, rusket, rohekat tooni, samas varsti aga
ka täispunast, veripunast, täisrohelist. Rah-
nude jalul ja kõrgeil astmeil näeb silm mõnd
valget kuulikest. Need on majad, asulakesed
kaljudel, lopsaka haljuse keskel.

Ligemale jõudes näen, kuidas ühe kõrgei-
mal asuva maja juurest lookleb sakiline tee.

Teisal allikanire otsib endale teed läbi kõrge rohu alla lahesoppi. See kõik on kui maaling seinal, naudinguline silmale.

Hakkab lendama linde kaljudelt laevale vastu. Varsti on neid kogunenud suur parv. Määratleme: need on kotkad.

Punased, pruunid ja rohelised vöödid tumedail kaljurahnudel äratavad mõtte, et siin justkui oleks kõndinud Looja, ajanud teid, uuristanud, pigistanud ja painutanud, jätnud oma jäljed kaljudesse igaveseks.

Saarele veelgi lähenedes näeme juba metsi, üksikuid puid, kõrget rohtu. Kitsad kaljurahnud otsekui paisuvad, võtavad elu, kõik muutub rammusaks, hingestatuks. — Näib, nagu oleksime saarele liginedes võinud jälgida ka kogu tema tekkimislugu.

Suur rahu meie ees muutub üha tumedamaks, kogukamaks, võimsamaks. Öhtu ligineb, päikese paotab pilvesagar. Üle sakilise ja hambulise tumeda kalju laiub aga rukkilillsinine taevapiir, mis siis muutub kollaseks, violetseks, helesiniseks, otsekui koolilaps veaks värvpliatsiga tujukalt kriipse ümber mäestikujoone, — säärane värvidevalgus mängleb taamal taevakõrgustes. Ja siis vasemal lahekäärul särastab punane tuli. Võtnud kiikri, näen laherüpes tervet linna. — Tenerife! Punane tuli on majakast.

Liugleme piki kõrget saarekallast, möödume kaljurühmadest, mis on väga sarnlevad üksteisele, nagu sirutaksid end merest kummed tohutud lõvikäpad, — ikka üks teisest pisut taga, teine teisest pisut ees. Kui oleme libisenud ühest mööda, on teine niisamasugune kohe selle taga, — selle lahesopis aga asub väike grupike maju! Nii see jätkub, kordub. Ent siis äkki astub vahele linnakene, lõikab ära huvitava idüllilise panoraami, — huvitava just üksteisele sarnlevate kaljurahnude pika rodu poolest, millel nagu ei näekski tulevat lõppu. Linnakese taga näeme jällegi mägesid, kõrgeid, tumesiniseid.

Meie laev peatub, ei sõida sisse sadamasse. Rakett süütub märgutuleks. Ka Tenerife'is näeme tulukesi. Neid süütub kõrgeil rinnakuil, mäejalal ja lahesoppides, üksikuid tähekesi või paari-kolmekaupa koos. Vahel ka tosinavõrra.

Kuigi maa on veel kaugel, aimlen metsalõhnu, korstnasuitsu, põlde, rohtu. Kuulen juba, kuidas koer haugub kõmisevalt, summutatult, ent see kõlab armsana ja pühalikuna, justkui kirikukella kõmana.

Ootame suure igatsusega maalesaamist. Mu abikaasa käis kõnelemas kapteniga ja sai teada, et linna tuleb sõita paadiga.

Mootorpaadiga on tulnud laevale külalisi, tavalisi sadamas tervitajaid: politsei, tollivalve jne. Neid, hispaanlasi, silmitsen hoolega. Kasvult on nad keskmised, nad on tumedajuukse- lised, liikuvad tüübid, silmad elavad peas, käed alati valmis siluma juukseid, mis, muide, on väga korralikult kammitud ja võitnud. Tulijad pole mitte just šikid ega nooblid, kuid kavalierid on nad siiski — eredavärviline kaelaside ja ilurätik rinnataskus ei puudu ühelgi. Pole neis ka palju ametlikkust, esinduslikkust, vormlikkust; põhjamaade ametnik nende kõrval tunduks olevat palju enam „trimmis“.

Nõjatun reelingile. Vaatlen Tenerife'i. Kuna mägede siluetid tumedaina tõusevad järsult üles ja all on otsejones meri, tõuseb küsimus, kas need asulate tulukesed ripuvad õhus või olematul maaribal? Üle ühe mäesaki langeb hele valgus, jääbki püsima. Ons see mõni kae- vandus, mõni jaam? Autod liiguvad tulesilmil mägede veerul — ent silm ei seleta lähemalt, kas vees, õhus või kaljudel.

Minu juurde astub tüürimees:

„Kas ka proua läheb linna?“

„Jaa,“ noogutan.

„Olge ettevaatlik, vargaid ja muud kahtlast elementi on seal laialt, õõsel ei liigu Tenerife'is ükski naisterahvas tänaval üksinda ringi.“

Ma ei taipu tõesti, kas see on nali või tõejutt. Ent tüürimehe näos ei paista just nalja. Silmitsen laevale tulnud hispaanlasi ja minus tekib tõesti jubedustunne. — Jah, see rahvas on tõesti imelik — liikuv ja uuriv, meeste mustad, elavad silmad heidavad katsesarvi kui mardikad.

Hakkan juba oma maaleminekusoovis kahtlema, kuna tüürimees kordas sama hoiatust ka mu abikaasale. Ent see naerab ta välja. Tüürimees väidab aga ikka endiselt, et maaleminek on kahtlane. Lõppeks mu abikaasa pöördub küsimusega otse ühe hispaanlase poole.

„Ärge tehke nalja,“ vastab hispaanlane väga haavunud näoga, „teete meile päris häbi.“

See vastus mind täiesti ei rahulda. Kuid otsustan siiski minna maale.

Jälle ligineb paat, helehall, musta põhjapoleega. Näen ainult kaht inimest selles. Aga niipea, kui paat on haagitud laeva külge, pakutakse see lahti kui pung ja paiskab silmade ette trobikonna mehi, heledaks pleekunud rõivas-

tes, mustade kaabudega, kes olid istunud nii täiskiilutult ja liikumatult koos, et võimatu oli neid hämaruses märgata. Niisama kähku nagu paadi naksatus vastu redelit temas sipelgapesa laiali, elama paiskas, niisama kiiresti ronivad nad nüüd redelit mööda üles, ent nüüd juba vilistades ja laulu jorutades. Need on söepungerdajad. Nad jätsid tõesti imeliku mulje. Olin ka mujal sadamais näinud küllaldaselt sadamatöölisi, laadijaid, pungerdajaid, ent säärast sipelgalikku ühtekuuluvust polnud ma varem märganud kuskil, see otse hämmastas.

Töölistega ühes oli tulnud ka paar arvatavat isandat. Ka nendel, samaselt kui söepungerdajail, hilplevad rinnataskuis lopsakad, kirevad ilutaskurätikud, ning kaelaside protestib kulunud lohakaile rõivastele — erepunasena, ererohelisena või koliasena.

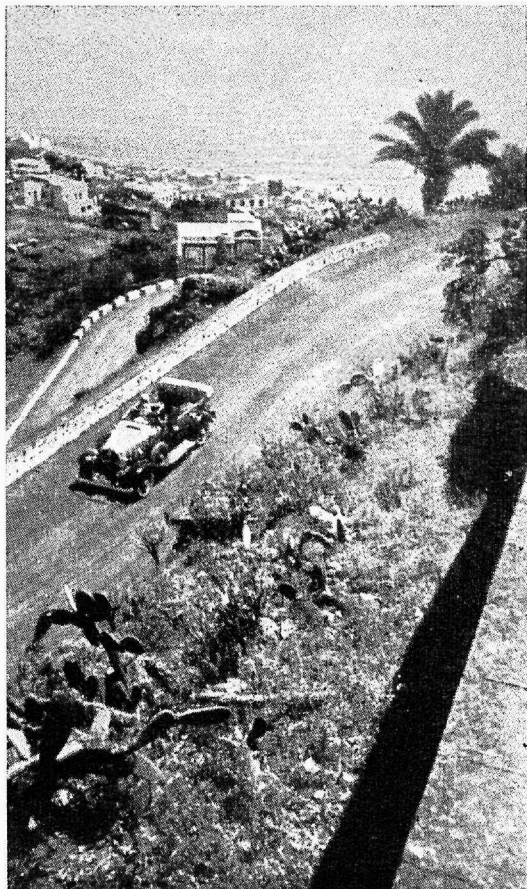
Asume paati, millest on lahkunud söepungerdajad. Meid ei ole palju — kapten, kaks ameeriklannat, mina, mu abikaasa ja paadimees.

Mootorpaat pöriseb üle lahe vahest ainult veerand tundi, ja olemegi päral Tenerife'i linnakeses. Könnime sadamast ülespoole. Terrasidetaolisil rannaäärseil treppidel istuvad karjade kaupa senjoriitad kui kanad õrrel, naeravad ja lõkerdavad. Ka mehi on seas, ent naistest hoopis vähem. Oo jaa, meenub: mehed on ju sõjas! Sellepärast senjoriitad nii elevil, värvitud, hubased ja koketsed ongi, sellepärast ja seda enam! Kõik see on ju nii loogiline ja inimlik.

Juba olemegi keset lõunamaist linna. Näen ilusaid noori palmisalku, vett, elektritulesid, betooni, tohutuid kivimaju, käratsevat inimmurdu. Ja mind tõmbab palmide alla enam kui kuskile mujale.

On liiga kulunud kõnelda palmist, — ent siiski, — näha esimest korda palmi õhtu poolvalguses, suveöö leebuses ja tuultevärskuses, — see on terve omaette elamus. Vaevalt miski muu võib olla nii õrn kui palmioksade sujuv, paitav lehvik kerges tuulelilis. Ent kui näha palmi päevast päeva troopika kõrvetava päikese all, siis kaotab ta peagi oma võlu — muutub paberlilleks, ning mõte pöördub tagasi põhjamaa nõtketele, lõhnavaile kaskedele, mühisevaile mändidele, haralisile tarmukaile tammedele või marjakobarais pihlakaile.

Naerurõkkes, hõiked lajutuvad, lauluüminad, sammude kaja — kogu see kära on sume ja kõmav justkui oleks linnakese üle asetatud

Vaade Santa Cruz de Tenerife'i kõrgustikule.

Tee kulgeb läbi vana pealinna La Laguna Orotava orgu.

klaaskuppel. Ei ole see põhjamaade tagasihoidlik, ühetooniline linnakära, selles on ka mingit kellukeste helinat, vase kuminat.

Oleme jalutusplatsil, mis on ehitatud ainult selleks, ning kuhu koondub õhtune jõudeelu, ajaviitus, kuramaaz. Ümberringi asetsevad punaseist ja kollaseist kivist suured hotellid, kohvikud, restoranid. Ustel ilutseb suurte värviliste tähtedega: „Viva Franco!“ Akendel Franco portreed, Hitleri, Mussolini portreed, Hispaania, Saksa, Itaalia lipud.

Väljas tänaval kohvilauad on täis inimesi, sees on neid täis ruumidki. Kirev käratsev inimmurd sõelub edasi-tagasi, mehed ja naised, senjoriitad viie-kuuekaupa käevangus, nooru-

kesed poisid ja plikad, lapsed, kõik segamini koos ühes kirevas inimmassis, muretud ja pil-lerkaaritavad.

Põhjamaa linnades aga kunagi ei näe sää-rast ühtesulavust nooruse ja täiskasvanute vahel. Seal ollakse gruppide kaupa vastavalt vanusele, — omaette. Ka lapsed õhtuti palju ei longi väljas omapead. Siin aga näed 8—10-aastasi poisse ja plikakesi üsna vabalt ja mu-retult jalutamas omal käel kuldse nooruse ja keskealiste seas. Põhjamaise tänava diskreetus, taktilisus, hea toon annaks siin palju vaielda, ja on — raskesti leitav. Liiga demo-kraatlik ja „kodune“ on see rahvas siin.

Ühes kohvikus jooma apelsinimahla, ga-lantne oober teenib meid kui välismaalasi suu-rima tähelepanelikkusega, ning teda jälgib igal sammul hall turrisabaga kass, kes küll pole kaugeltki galantne, vaid pigem, lihtsalt üteldes — näuguv kassiroju. Ent ta näib ole-vat veel nooreohtu ja nii on talle ebataktilisus andestatav.

Ameeriklannad istuvad meie naabruses, ja juba on neil kavalerideks — hispaanlased!

Lahkume kohvikust. Liigume edasi, mööda kohvikuist ja kõrtsidest; viimaseis valitses vaikus, hämarad tuled, suitsupilved. Tantsi-mist põlnud näha kuskil. Ka muusikat ei kuulnud — ei mingisugust. Näeme küll sõdu-reid, marokolasi, politseinikke, noorust.

Ah, — korraga märkame, et ärid on sule-tud, — meil aga on maitsev Tenerife'i puuvili alles ostmata, — mida parajasti kavatsesime teha!

Ruttame otsima puuviljakauplusi, — ehk leidub veel mõni avatud ustega!... Kitsad tänavad on poolhämarad, tühjad, sest elu lin-nas on koondunud õhtuks tsentrumisse. Autod liiguvad signaalideta, kõrata, aeglaselt. Näen ka üht vanataati ja eite uksele vestlevat — ai-nukesed „vanad“, keda nägin Tenerife'is.

Pöördume tagasi. Kõik ärid on kinni. Mu abikaasa pöördub küsimusega kahe härra poole, kes vesteldes seisavad tänavanurgal. — Kust võiks osta puuvilja? Mehed teevad üsna mõtliku näo ja raputavad pead, — ärid olevat kõik kinni. Ja siis seletab mu abikaasa mulle, et üks härradest tahab tingimata kinkida meile need apelsinid, mis neil õhtusöögist üle jää-nud — neid polevat küll palju, kõigest viis tükki, aga ta tahaks suurima lahkusega need meile kinkida. Ja tema kodu ei olevat kaugel.

Nii otsustamegi minna härradega kaasa, et mitte külalislahkust tänamatult tagasi lükata.

Tänavad muutuvad üha hämaramaks ja vaiksemaks. Mu abikaasa räägib elavalt his-paanlastega, ent mind, kes ma sõnakestki sel-lest jutust ei mõista, haarab taas kahtlus: nüüd meid meelitatakse kuhugi „lõksu“, — seepärast kogu aja katsun ikka teistest sammuvõrra maha jääda, ent härrade üliviisakuse juures see ei lähe kuidagi korda. Raha meil kaasas ei ole palju, ent meid võidakse ju paljaks teha riiete poolest, mölgutlen endamisi.

Härrad peatuvad maja ees, kust ei paista väljapoole ainustki tulukest. Üks meestest ko-putab tugevasti uksele. Mu abikaasa, kuripatt, läheb, kuhu aga kutsutakse, — ega tema mil-lestki hooli, mõtlen teatava rahutusega.

Üks avatakse seestpoolt, üks härradest lä-heb üksi sisse, meid kaasa kutsumata. Ilmub varsti tagasi, käes viis apelsini, millised nac-ratades ulatab mulle kummardusega. Võtan nad vastu, noogutan tänuks peaga: Muchas gracias!

Luuk avaneb, aken avaneb. Naisepea vaa-tab välja.

Mu abikaasa tõlgib mulle hispaanlase üt-luse: „Mu naine vaatab järele, kes need sää-rased tähtsad külalised on, kellele kingiti viis õhtusöögist ülejäänud apelsini.“

Algab jälle kiire kõndimine mööda tänavaid, sest viiest apelsinist on ikka liiga vähe, här-rad aga tahavad, maksku mis maksab, otsida üles mõne puuviljakaupluse, kust võiksime osta puuvilja.

Mitmes kohas nad koputavad ja küsitlevad, aga kõik ukсед on kinni. Protestime ägedalt, et pole tarvis niipalju vaeva näha meie pärast, meid ootab ju lõunamaa puuvili ees, aga här-rad ei võta seda kuulda, et neile võiks miski asi olla vaevaks meie pärast.

Mu abikaasa sõnab, et meil pole enam aega, — peame laevale kell 11 tagasi jõudma. Mõ-lemad härrad tõmbavad ühel hoobil vestitas-kust kellad: on veel aega! Siis arutlevad nad omavahel sääraсте tähtsate nägudega, justkui oleks kaalul riiklik diplomaatia. „Te peate kindlasti saama meie saare puuvilja kaasa viia,“ töötavad nad meile. Minus tekib juba uuesti kahtlus, mis jant see lõpuks on, — pole sääraст külalislahkust varem näinud!

Astume sisse ühte restorani. Sealt võib saada ainult mõne sidruni. Muud pole.

Härrad küsivad, kust võiks osta apelsine. Ja kohe kogu kõrtsipublik, mis, muide, koosneb ainult härradest, on abivalmis: kõik mõtisklevad, arutlevad, mõned tõusevad isegi püsti, nagu oleks asi üpris, äärmiselt tähtis.

Aga jälle liigume edasi. Üks härradest lahku, et otsida äri teises suunas, teine aga jääb meiega. Tõesti lõppeks leiamegi äri, mis on lahti, ning sealt saame ka juba kõike, mida igatseme.

Härra hispaanlane tahab maksta meie eest. Muidugi lükkame selle suurima tänuga tagasi. Kui olime lahkunud ärist ja astunud mõned sammud, tuleb ka teine härra juba kotitäie apelsinidega ja kingib need mulle.

Nüüd nad tahavad palgata auto, et meid sadamasse viia, ja kui me ainult sooviksime linna veel rohkem vaadelda, siis jäägu me veel, — lubavad muretseda meile paadi ja, millal aga soovime, meid laevale sõidutada.

Otsustasime siiski lahkuda. Täname, jätame jumalaga. Härrad jäävad seisma tõsiste, rahulolevate nägudega. Kohustused külaliste vastu on täidetud.

Olen päris liigutatud. Nüüd alles usun täiesti, see oli siiras külalislahkus, harukordselt aus ja teesklematu. Kui kõik Tenerife'i härrad niisamasuguse vastutulelikkusega varustatud on, siis turistile jääb kahtlemata ilus mälestus Tenerife'ist ning ta soovib sinna teisi.

„Hispaanlased on juba kord säärased,“ kõneleb mu abikaasa, kes mitu aastat Hispaanias elanud on, „ta annab kasvõi oma jalast viimse

paari pükse, kui mängus on külalislahkus. Erilise aukartuse ja viisakusega suhtuvad nad välismaalasele. Eriti siis veel, kui mängus on ka senjoora. Hispaanlane tahab igal juhul näida kavalerina.“

Kuidagi idüllilise ja nukrana mõjus kaunis Tenerife. Ei saaks nagu uskuda, et ka siin inimesed elavad argipäevast elu; et ka siin on tööd, muret, südamevalu, ilgust, inetust nagu mujalgi maailmas. Emad nutavad langenud poegi, õed vendi. Senjoriitade värvitud nukrutsev hulk leinab ja — õngitseb mehi.

Hakkaks kui hale meel sellest kaunist linnakesest: su seintel on su isandate pildid ja sa hõiskad neile hosianna. — Kristus nuttis Jeruusalema pärast, aga kas sinu isandaist langetab keegi ka pisara sinu pärast, oo Tenerife? Vahest küll ainult turistid ja reisijad on need, kes sind meenutavad, mälestades su muretust ja kaunidust.

Paat juba ootab meid. Astume lahkel kutsel pardale, ja siis paat suriseb läbi vee lõunaristi all laeva poole. See on nüüd sõepere-mees, kes parajasti sõnab: „Bore VIII“ jõuab alati vastu õöd Tenerife'isse, seda on juba kümneid kordi kogetud. Kahju, et te ei näinud Tenerife'i päeval!“

„Bore VIII“ lael käib kibe sütelaadimine. Köögi kohal võetakse peale puuvilja. Ahtris meremehed omakorda laadivad peale kaupa. Püssimees aga on saanud omad „trepid“ ja peseetad, — ta ei näe ega kuule enam midagi.

Tenerife'i tuled vilgaltavad hüvastijätkuks.

New Yorgis surma läbi lahkunud liiget

Renate Vesckberg'i

mälestab leinas

Välis-Eesti Ühing

St. Catherine'i eestlasi väljasõidul Harry Kuuse farmi.

Ringvaateid välismaalt.

Kanada koolioludest.

Varane algus — Puritaanlike karistusviise. — Ümberrahvastamine on endastmõistetav. — Kanadas ei unustata ka eesti lapsi.

Meil siinses Kanadas osas valitseb praegu käre pakane, mistõttu kõik, kel see vähegi võimalik, sooritavad vaid vältimatult hädatarvilike käike ja toiminguid väljas. Eriti raske ja vastumeelt on niisuguse ilmaga kooliskäimine lastel, kuna siin külma tõttu koole suletakse harva.

Olles ka ise kooliskäija lapse emaks, tahan käesolevas mõne sõna pajatada nimelt Kanada koolioludest, nõnda, nagu need näivad siserändajale. Koolisundus Kanadas on kehtiv kõikidele lastele 5. kuni 15. eluaastani. Viie- kuni seitsmeaastasena tuleb lapsel oma õpingutega algust teha lasteaias, ning see, kes on kaheksaklassilise algkooli lõpetanud nooremalt kui 15-a., saab tasuta õppimisvõimaluse keskkoolis kuni 15-aastaseks saamiseni. Lasteaias aga algavad õpingud kolme õppetunniga päevas, — hommikul kl. 9 kuni kl. 12-ni, või ka pealelõunal, kl. ½2-st ainult kuni kl. ½4-ni. Tean algõpetuse sellest osast lähemalt nimelt seetõttu, et ka minu poeg alles mullu kuulus lasteada.

Enamikus lasteaeadest õpetus toimub ühises ruumis kahe õpetajaga, — juhataja ja tema abiga. Üks neist juhatab algajate, teine edasiõppinute gruppi. Seejuures on iseloomustav, et

kõik siinse segarahvastiku lapsed, — olgu nad juudid või hiinlased, — peavad kõik õppima laulma ka inglise kirikulaule ja riigihümni, milline õpetus toimub järjekindlalt iga päev. Õppekavas ei puudu ka korralikult ja ettevaatlikult üle tänava kõndimise õpetus lastele, — on ju see eriti tähtis Kanada linnade ägeda autoliiklemise ja liikluseummistuste tõttu tänavatel ja sõidukiiruse piiramatus tõttu maanteedil. Peale selle õpetatakse lasteaias igasuguseid pisikäsitöid, nagu kirjudest paberiribadest ilusjakeste punumist, õmblemist saapapaela-taoliste paeltega, savi- ja liimimistöid, ühis- ja ringmänge jne. Kord on koolis kõva. Ei tohi esemeid pillata põrandale, ei tohi jutelda omavahel, — ja kes lastest selles ei eksiks! Igat üleastumist aga kohe ootab karistus, — kas nurgasseismise või ka kätele löömise näol. Pean avameelselt tunnistama, et kuna isiklikult olen harjunud ikkagi vaid Eesti koolides valitsenud vabadustega, tundub mulle säärane karistusviis äärmiselt vastuvõtmatu. Arvan ka, et niisugune drakooniline kord koolis võib halvasti mõjuda tundlikumale või nõrgemate närvidega lapsele. Nii näit. oli minu väikemees sellise kohtlemise tulemusena korra näerinud ära oma küüned.

Üldse kogu koolielu siinsetes algkoolides on jaotatud nii, et igas klassis õpetab vaid üks õpetaja, kes jääb sama klassi õpetajaks kasvõi eluajaks. Seetõttu pole imestada, kui nad oma klassi programmiga on küll hästi tuttavad, aga eelmise ja ka järgmise klassi korrast ja õppe-

kavast omavad sageli väga udust ettekujutust. Tuleb ette juhtumeid, kus nad ei tea isegi seda, milliseid raamatuid eelmise klassi õpetaja õpetamisel käsitas. Sellisel korral on omad head ja ka vead. — Kui laps järgmisse klassi üle minnes satub mõne halva õpetaja hoole alla, siis jääb tal sel puhul lohutuseks, et tuleb oodata vaid aasta ja järgmises klassis õpetaja võib osutada jälle paremaks. Kodumaal kehtivas koolisüsteemis, kus õpetaja õpetab mingit ainet mitmes klassis, võib aga vastupidiselt juhtuda, et laps ei pääse mõne sallimatu õpetaja silma alt aastate kestes.

Üks Kanada koolide omapärasusi seisneb veel selles, et eelmise õppeaasta töö tulemused tehtakse lastele teatavaks alles sügisel, uue kooliaasta algul. Järeleeksameid seepärast üldse pole, ning teiseks aastaks samasse klassi istuma jääjate protsent on tavaliselt 20. Igas üksikus klassis õpilased jagunevad oma edasijõudmiselt kolme gruppi, — A, B ja C. Kooli õppeabinõud muretseb kohalik koolivalitsus ning nende headus sõltub seepärast linna, alevi või mingi muu kooli ülalpidava kogukonna jõukusest. Näit. Quebeci osariigis on kooliõpetaja kuupalk vaid 25—30 dollarit, millest siinsetes oludes on liiaks vähe. Oma palgast tuleb õpetajal sageli osta veel ka valgustuslastele ja küte kooliruumidele, samuti ka hädatarvilikkemaid õppeabinõusid. Oma olukorda üks niisugune õpetaja seepärast iseloomustas järgmiselt: „Pensioni väljateenimisest meesugune ei saa unistadagi, — juba varem me lõpetame hullumajas.“

Kanada koolis lapsed oma esimest õppimist algavad lugemisega. See toimub üsna omapäraselt ja huvitavalt. Iga laps saab šapirograafil paljundatud lehe, millel üks lause kor-dub samade sõnadega mitmes variatsioonis, ainult järjekorda on sõnadel muudetud. Lapse ülesandeks on üks teatav sõna igast lausest leida ja märkida pliiatsiga. (Sulge õpetatakse tarvitama Kanada koolides alles seitsmendal õppeaastal). Sellele järgnevad šapirografeeritud pildid, millistele tuleb sõnad eelmistest lehtedest välja lõigata ja alla kleepida. Kodu õppimist Kanada koolikord ei nõua üldse. Lapsele selleks ei jääkski aega, sest, välja arvatud lõunavahe-aeg kl. 12—2-ni, tuleb tal viibida koolis kella üheksast hommikul kuni kl. 4-ni p. l., ja õhtul kell 7 peab iga hästikasvatatav noor kanadlane juba puhkama voodis. Millal nõnda saakski laps aega kodus õppimiseks! Laupäeviti aga see-eest lastel kooliõppust ei ole.

Lõpuks võib veel märkida seda suurt ümber-rahvustamise survet, mille alla siinseis kooli-des satuvad välismaalaste-sisserändajate lap-sed. Kohalike, riiklike huvide seisukohalt on see küll muidugi endastmõistetav, kuid välis-maalasele-lapsevanemale siiski raske taluda. Sel puhul võib vaid imestada ka eestlaste liig-sallivust teiste rahvuste suhtes, millist mäletan näinud olevat väga mitmesugustes eluavaldu-s-tes kodumaal. Aga ka mujal Jumala taeva

Hamiltoni eesti perekond Kuuse,
kelle juurde ümbruskonna eestlased kokku
tulevad.

alla laialivalgunud eestlaste keskel kahjuks leidub niisuguseid, kes endale mingit au otsivad sellest, kui nad aga oma maad ja rahvast ja tema kombeid naerda ja halvustada saavad.

— Kasvatusteadlased ütlevad, et kui laps oma isa või ema uksest välja viskab, siis on see vanema enda süü. Nii on ka iga maa ise süüdi, kui tema laps tema vastu on häbemata. Teatavasti on Eestiski juba tehtud tarvilikke järeldusi rahvusliku kasvatuse tähtsusest ja selles valguses võib tõesti eeskujuna meenutada ka eelpoolmainitud kommet Kanada koolides, kus lauldakse Inglise hünni iga päev niikaua, kuni ta lapsele kogu oma meelsusega sööbub mällu endastmõistetavana ja armsana.

H. Putnik.

Põliste väliseestlaste kuldpuhm Goddardis Albertas.

Goddardi, Alberta osariigi põlised eesti asunikud, abielupaar John ja Anna Meer'id, pühitsesid 10. novembril l. a. oma kuldpuhma. Päeva puhul esinesid mõlemad auvõõrastena õhtusöögil, mis neile korraldati kohaliku selt-simaja saalis, kus rikkalikult kaetud laua taga neid austas enam kui kaheksakümmend kokku-tulnud külalist.

Noorpaari saaliastumisel tervitati neid Ka-nada kohaliku kombe järgi ühislauluga „Panc-oma hall tanu pähe“, misjärel esimesed õnnit-lussõnad ütles pr. J. D e t e r m a n, kes ühtla-si meenutas ka kuldnoorpaari tegevus- ja sünd-musrohket elukäiku.

John Meer ja Anna Sieberg laulatati 10. novembril 1889. a. Krimmis, kust nad siirdusid

John ja Anna Meer,
kes m. a. novembris pühitsesid oma kuldpulma.

1894. a. Ühendriikidesse Lõuna-Dakota osariiki, jäädes sinna elama 15 aastaks. Kanadasse tulid nad 1909. aastal, valides endile asupai-gaks Goddardi, kus peavad farmi veel praegu.

John Meer'il elab üks vend Kanadas ja üks vend ja kaks õde Ühendriikides. Kolmas õde aga on Eestis, kus ta alles 6. jaanuaril 1940. a. samuti pühitses oma kuldpulmi. Proua Meer'il aga elavad kaks õde Ühendriikides ja poolvend Baronsi eesti asunduses Albertas. Kuldnoorpaaril on ka kaks poega ja tütar.

Ehkki John Meer on juba 74-aastane, püsib ta heas tervises, käib palju jalgsi, harrastab ratsasõitu ja tunneb elavat huvi kõigi maailma asjade vastu. Tema abikaasa, kes praegu on 69-aastane, mullu kevadel oli raskesti haige, kuid on nüüd jälle paranenud. Mõlemad teevad päevast päeva innukalt kõiki tavalisi talu-töid. Kohalik seltskond soovis neile kooseluks veel palju õnnelikke aastaid ja tervist, kinkides neile selle täheks seinakella.

Palju on maailmas ungarlasi?

Ungari statistika keskbüroo teatel elab kogu maailmas ümmarguselt 13 miljonit ungarlast. Ungaris tema praegusel kujul elab 9.278.000 madjarit, nii et peagu 4.000.000 madjarit elab välismail. Nad jagunevad üksikute maade jä-rele järgnevalt: Rumeenias 1.800.000, USA-s ja Jugoslaavias à 580.000, Slovakkias 170.000, Sak-samaal 44.000, N. Liidus 20.000 (endised sõja-vangid), Brasiilias 33.000, Itaalias 7000 ja Kuuba saarel 4000.

Selline suur välisungarlaste arv on tingitud piirijaotusest peale Maaailmasõda, mille tagajär-jel palju ungarlasi jäi naaberriikidesse. Nii näe-megi, et peamise välisungarlaste arvu ei moo-dusta mitte Ungarist väljarännanud, vaid piiri-taga elavad ungarlased.

Kõik see on põhjustanud ja põhjustab edas-pidigi ungarlaste suurt rahulolematust oma riigi piiridega.

Sõda ja Helsingi eestlased.

Välis-Eesti Ühing sai ühelt Helsingi eestlaselt kirja, mis on dateeritud 3. märtsist s. a., ja milles autor kirjeldab sõjaaegseid meeleolusid Soome eestlaste seas.

Sõjaoludes on muuseas täiesti jäänud seisma tegevus Helsingi Eesti Seltsis, kuna paljud eest-lased olid Soome pealinnast lahkunud. Kirja autor arvab, et võtab aega, kuni seltsi tegevus pärast sõja lõppemist jälle võib muutuda nor-maalseks. Kuna aga sõja lõpp nüüd tuli va-rem, kui seda võis uskuda arvatavasti ka kirja autor, siis võime loota, et ümbritsevas soome sitkuses ka Helsingi Eesti Seltsi taaskäimapanek ja õitseviimine toimub kiiresti.

Kujunenud olukorras jäi tänavu ära ka Eesti vabariigi aastapäeva tähistamine Helsingi eest-laste keskel. Üksnes soome ringhäälingus soom-lased märkisid sündmust nii soome- kui ka ees-tikeelse kõnega, mis olid väga asjalik ja sõb-ralik.

Lõpetades autor avaldab soovi ja veendu-must, et mõlemad vennasrahvad, keda praegu lahutab sõjatorm, tulevikus võivad vabadena ja iseseisvatena rahu töötada edasi oma kodu-mail ning jälle saavad vennalikult üksteisele sirutada käe. Üleelatav aeg aga jääb mõlemale meele vaid mingi kurja, sünge unelmana, mille kordumist keegi ei soovi.

AJAKIRI „VÄLIS-EESTI“

toob päikesepaistet igasse väliseestlase kodusse.

Tellimishind aastaks \$ 1.- välismaal,
kr. 4.20 kodumaal.

Soome-Nõukogude konflikt lõppes.

Veebruari teisel poolel vaenutegevus Soome ja Nõukogude Liidu vägede vahel arenes eriti pinevaks Karjala maakitsuse lääneosas, kus venelased saatsid tulle suuri väeosi Viiburi linna vallutamiseks. Surudes tagasi Soome vägede parema tiiva Viiburi lahe ja Vuoksi järve vahel, jõudsid nad 20. veebruariks veel ainult mõne kilomeetri kaugusesse Viiburist, mistõttu soomlastel tuli maha jätta ka ümberhaarangust ähvardatud Koviisto (Björkö) rannakindlus ning hiljem ka Urase kindlus Viiburi-eelses saarel Soome lahes. Samal ajal tõid venelased oma uutele positsioonidele Viiburi pommitamiseks kaugelaskekahureid ja paiskasid lahingusse suurel arvul tanke ja värskeid vägesid, missuguste arv ühe Saksa lehe kuulmist mööda ulatub 7 jalaväe- ja 4 tankidediivisile, mistõttu soomlaste vastu Kannaksel sõdivate Vene vägede üldarvu hinnati 300.000 mehele, soomlaste kahe diviisi vastu.

Mitmetest sõjateadetest ühtlasi paistis silma, et Soome õhujõud, olles saanud välismaalt uusi lennukeid, olid muutunud märksa aktiivsemaks kui sõja algul, sooritades nüüd arvukaid pommitamisretki vaenlase tagalasse. Venelaste õhujõud keskendasid oma tegevuse peamiselt frondisektoreile, pommitamisretki Soome tagalasse toimus suhteliselt vähem. 29. veebruaril olivat kaks Nõuk. Liidu lennukit alla tulistatud ka Helsingi kohal.

Venelased teatasid Viiburini väljajõudmisest 3. märtsil, millal kehtisid ägedad võitlused eeslinnades. Kuigi seniste teadete järgi polnud linn veel täielikult alistanud, oodati seda arvatavasti juba peatselt. Nõukogude Liidu väed, kelle edasitungi Viiburi haaramiseks pidurdasid maanteedele paigutatud miinid, asusid linna ründama üle merejää; seni olid soomlased need rünnakud tagasi löönud, aga oletati, et kui neil siiski õnnestub ületada Viiburi lahte, siis ähvardab soomlaste tagalat äralõikamine ja nad peavad ise lahkuma Viiburist.

Mannerheimi-liini idaosas pidasid soomlased pärast paljusid uusi rünnakuid, mis toimusid peamiselt Taipale juures, ikka veel vastu. Laadogast kirde pool soomlased teatasid N. Liidu 18. diviisi ja tankide 34. brigaadi ümberpiiramisest ja hävitamisest, kus sõjasaagiks saadi 100 tanki ja 12 soomusautot. Tankidediivisi purustamisel olnud venelaste kaotused 2050 meest, ja hiljem, 3. märtsil, kaotanud venelased lahinguis Kollanjoel 1200 meest.

Hoolimata edust teistel rinnetel kujunes suureks moraalseks löögiks soomlastele ikkagi Viiburi langemine. Seda näisid nad mõistvat ka ise, püüdes teha kõik, et läbimurret ära hoida. Mõned teated kõnelevad koguni, et soomlased olivad Viiburi kaitsmisel juba kaotanud 17.000 meest, milline arv šveitsi lehtede hinnangul küll olevat liialdatud. Reuteri

sõjaväeline korrespondent 1. märtsil kirjutab, et linn on nüüd niisamasuguses seisukorras, nagu oli Maailmasõja ajal läänerindel Ypres, kust sakslastel ei õnnestunud 1915. a. välja ajada väikest Briti garnisoni. Neil päevil aga ei olnud tanke ega pommilennukeid. Taktikaliselt on N. Liidu väed nüüd nagu lehtis, ja kui nad vallutavad Viiburi varemed, siis on neil kahtlemata teatavaid raskusi edasise rünnaku organiseerimisel, kui Soome õhujõud saavad jääda aktiivseks ja pommitavad vaenlase kogunemisi. Soomlased ei pidavat Viiburi langemist siiski veel täielikuks kokkuvarisemiseks, kuna neil on veel teisi Mannerheimi-kaitseliini Viiburi taga. Soomlaste peamiseks lootuseks olevat praegustel liidel veel vastu panna kuni umb. aprillini, millal jää sulab, et tõmbuda tagasi kaitsele, mis läheb pikki suurt järvede süsteemi.

Ka Petsamo rindel oli Soome olukord halvenenud. N. Vene olevat viimastel nädalatel koondanud sinna rohkesti uusi vägesid mere- teed kaudu ja samuti kohale vedanud varustust ja laskemoona. Selle tulemusena läks neil korda Soome vägesid tagasi suruda kuni Nautsimi. Stokholmi teated arvavad, et N. Vene on oma pealetungi Petsamos sellepärast kiirustanud, et ära hoida Inglise abi Soomele Põhja-Jäämere kaudu ja sünnitada soomlastele uusi raskusi välisabi saamisel üle Norra piiri.

Krütilise olukorra tõttu arvati märtsi algul, et Soome enam kaua ei viivita pöördumisega lääneriikide poole sõjalise abi saamiseks. Peale lennukite, kahurite ja laskemoona vajavad soomlased ka lendureid ja mõned väljaõpetatud diviisid vägesid. Inglise ajakirjanduses sel puhul avaldati arvamist, et Rahvasteliidu põhikirja art. 16 alusel olevat Inglismaal ja Prantsusmaal õigus saada vägesid ja laskemoona läbi Skandinaavia. Inglise strateegia olevat selge: kui Rootsi ei taha Soomes vahele segada, siis võib Inglismaa astuda tegevusse. Kas seda tehakse ja kuidas, see arvati olevat kõige lähema aja küsimus, sest liitlastel on mõtet Soomele tõhusamat abi saada enne Soome sõjalise seisukorra lootusetuks kujunemist.

7. märtsil aga sai teatavaks, et Nõuk. Liit, arvatavasti Rootsi ja P. Am. Ühendriikide vahetalitusel, on alanud läbirääkimisi vahe- rahu sõlmimiseks mõlema sõdiva poole vahel. Stokholmis märgiti sel puhul suurt diplomaatlikku tegevust, kuna just Rootsil oli tähtis konfliktliki likvideerida enne kui ka Skandinaavia poolsaar muutuks sõjatalle- maaks liitlaste aktiivsel vahelesegamisel. Soome valitsuse ametlikul teatel olid aga N. Liidu uued nõudmised Soomele kaugemale- ulatuva iseloomuga kui möödunud sügisel. Märgiti ka mitme Soome riigijuhi sõitu Stokholmi ja ka seda, et Soome end. presi- dent Svinhufvud, kes üle Berliini siirdub edasi Itaaliasse, võeti vastu ka Hitleri poolt. Nii

Rootsi kui ka Inglismaa ja Prantsusmaa poolt seletati, et nende riikide poolt pole Soomele rahu sõlmimiseks avaldatud mingit survet. Kui Soome soovib ka edaspidi saada abi ja toetust liitlaste käest, siis tal tarvitseb esineda vaid üleskutega.

Läbirääkimistest puudusid alul lähemad teated, kuid ühe rootsi lehe teatel vene-lased teinud Soomele ettepaneku territooriumide vahetamiseks, nimelt N. Liidu territooriumi loovutamiseks Laadoga järvest põhja pool tähtsate kindlustuste vastu Karjala maakitsusel, Viiburi provintsis ja Hangö piirkonnas.

10. märtsil Soome valitsus tegigi teatavaks, et Nõuk. Vene kutsel juba mitu päeva viibib läbirääkimistel Moskvas Soome delegatsioon, kuhu kuuluvad peaminister Ryti, minister Paasikivi, kindral Walden ja rahvasaadik Voionmaa.

Voionnet aga keetsid võitlused. Nüüd ruttasid teatama ka Inglismaa ja Prantsusmaa, et nad on nõus saatma Soomele abiks ka mehi, kui aga Soome esineks vastava soovivaldusega. Prantsuse peaminister Daladier seletas, et liitlastel olevat Prantsusmaa sadamates selleks valmis 50.000 meest, kes tarbe korral kohe laaditakse laevadele Soome saatmiseks. Teiselt poolt polenud aga veel midagi kuulda sellest, et Norra ja Rootsi need väed oma territooriumilt läbi laseksid.

12. märtsi hilisõhtul sai aga teatavaks, et seejärele, kui ka Soome parlament oli koos olnud ja arutanud seisukorda, samal kuupäeval Moskvas sõlmiti r a h u Nõuk. Vene ja Soome valitsuste esindajate vahel. Rahulepingu protokoll, mõnede vähemate lühendustega, kõlab järgmiselt:

Art. 1. Sõjalised operatsioonid N. Liidu ja Soome vahel pannakse kohe seisma korras, nagu see on ette nähtud käesoleva lepingu lisaprotokollis.

Art. 2. Rüügiäär N. Liidu ja Soome vabariigi vahel määratakse kindlaks uue piirijoonega, mille järele N. Liidu territooriumi arvatakse kogu Karjala maakitsus ühes Vyborgi (Viiburi) linnaga, Vyborgi lahega ja saartega, Laadoga järve lääne- ja põhjapoolsed kaldad koos Kezholmi (Käkisalmi), Sortavala ja Suojärvi linnadega, rida saari Soome lahes, territooriumi Märkäjärvist ida pool ühes Kuolajärvi linnaga, ja osa Rõbatši (Kalastaja) ja Sredni poolsaartest vastavalt käesolevale lepingule lisatud kaardile.

Art. 3. Mõlemad lepinguosalisel pooled kohustuvad vastastikku hoiduma igasugusest agressioonist teise poole vastu ja mitte sõnnima mingisugust liidulepingut ega osa võtma koalitsioonidest, mis on suunatud ühe lepinguosalise vastu.

Art. 4. Soome vabariik nõustub andma Nõuk. Liidule 30-ks aastaks rendile 8 miljoni Soomemargalise aastarendi eest Hangö poolsaare ja ümbruskonna mereterritooriumi raudteega 5 miili lõuna ja ida poole ja 3 miili lääne ja põhja poole, peale selle rea naabruses asetsevaid saari vastavalt juurdelisatud kaardile, et N. Liit võiks sinna ehitada sõja-

lise merebaasi, mis suudaks kaitsta agressiooni vastu Soome lahe suuet.

Art. 5. N. Liit kohustub tõmbama oma väed tagasi Petsamo piirkonnast, mis Nõuk. Liidu poolt loovutati vabatahtlikult Soomele 1920. a. rahulepinguga.

Art. 6. N. Liidu ja tema kodanikel on, nagu see oli ette nähtud 1920. aasta lepingus, õigus vabaks transiidiks läbi Petsamo piirkonna Norrasse ja tagasi, kusjuures N. Liidul on õigus luua Petsamo piirkonnas oma konsulaat.

Art. 7. Soome valitsus annab N. Liidu valitsusele õiguse kaupade transiidiks Nõuk. Liidu ja Rootsi vahel. Selle transiidi arendamiseks lühima raudtee abil, N. Liit ja Soome tunnustavad vajalikeks ehitada, kumbki pool oma territooriumil, võimalikult juba 1940. a. jooksul raudtee, mis ühendaks Kandalakšal Kemijärviga.

Art. 8. Käesoleva lepingu kehtima hakkamisest alates seatakse lepinguosaliste poolte vahel uuesti jalule majandussuhted. Sel eesmärgil lepinguosalisel alustavad läbirääkimisi kaubanduslepingu sõlmimiseks.

Art. 9. Käesolev rahuleping hakkab kehtima kohe pärast allakirjutamist

Alla kirjutanud: Molotov, Zdanov, Vassiljevski, Ryti, Paasikivi, Walden ja Voionmaa.

Et rahuleping seab Soomele väga suuri raskusi, nihästi tihedasti asustatud, kuni 250.000 elanikuga tööstusrajoonide loovutamise ja kaitsevõimaluste nõrgenemisega, kuid üle kõige sõja haavade silumise tarvidusega, see on üldiselt mõistetak. 13. märtsi õhtul Soome valitsus avaldas kodanikele üleskutse, milles üteldakse muuseas:

„Kantuna mõttest, hoida meie rahvast veel suurema õnnetuse eest, on valitsus teinud otsuse lõpetada vaenulikkused. Tänu meie armee ja kogu rahva võimsaile pingutusele, samuti meie nooruse vereohvri läbi me oleme, jättes kõrvale loovutatud maa-alad, võinud säilitada kalleima kõigist varadest — oma vabaduse. Me oleme päästnud oma rahvusliku au ja lunastanud endale õiguse segamatule ülesehitustööle.

Samal ajal, kui suurriikide sõda jätkub, pühendub meie rahvas nüüd uuesti rahutööle. Mälestades oma langenuid ja olles teadlik nende suurest ohvrast, näeb valitsus oma ülima kohustusena asuda kohe kõigi jõududega ülesehitustööle. Ta peab oma eriliseks kohuseks hoolitseda meie langenute ja invaliidide perekondade eest. See hoolitsus käib täiel määral ka varata perekondade ja nende liikmete kohta, kes on kaandunud kahjusid teotsemisel frondi taga. Meie esimeseks kohuseks on abistada neid, kes elasid loovutatud maa-aladel, et luua neile uusi elamisvõimalusi.“

Nüüd rõõd tähelepanelikult, nagu Eestis jälgiti Soome-Nõuk. Vene konfliktit käiku, nüüd rõõd osavõttlik ollakse Eestis ka uue rahulolekorra kujunemise suhtes. Sõjatõndi kaugenemine Balti merest võimaldab kõikidel selle piirkonna rahvastel jälle rahulikumalt vaadata vastu tulevikule.

Vabariigi aastapäeva paraadilt Tallinnas.

Aukülalised tribüünil jälgivad paraadi. Keskul president K. Päts, temast vasakul sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner, paremal peaminister prof. J. Uluots.

Kodumaa sõnumid.

Eesti poliitilises elus veebruaris tähtsamateks viljeldusteks oli riigielarve vastuvõtmine riigivolikogus ja hiljem ka riiginõukogus, kusjuures eelarveaidlused riigivolikogus möödusid küll mõnevõrra laialivalguvalt, kuid riigivolinikud said seega siiski selgitada nii mõnegi pävakorral püsinud küsimuse. Rohkesti esitati valitsusele ka küsimusi, näit. kõrgema ametkonna värskendamise, kodade süsteemi revideerimise jne. tarvidusest, kuid ei puudunud mõned ka hoopis tõsiduseta küsimused. Vastustest kujunesid tähtsamaks majandusminister L. S e p a omad, milles ta valgustas põllumajanduse päevamuresid, elukalliduse tõusu ulatust ja põhjusi, ning andis mõningat seletust ka mitmekohapidajate riigiametnike kohta. Riiginõukogu, olles eelarve läbi sõelunud komisjonides, tegi tema vastuvõtmisega üsna ruttu, kulutades selleks vaid 6 päeva, ettenähtud 15 asemel. Tähtsamaks mõtteavalduseks seejuures kujunes ülemjuhataja kindral J. L a i d o n e r i sõnavõtt, kes manitses ko-

danikke olema valmis seisukorra halvenemiseks, kuna pole näha lootusekiirt sõja lõppemiseks ja seepärast tuleb ka Eestis kogu majandust kohandada kestvatele rasketele aegadele.

V a b a r i i g i 22. a a s t a p ä e v a 24. veebruaril märgiti kogu riigis vääri- lise pidulikkusega, mis oludekohaselt seejuures oli siiski ka asjalik ja tagasihoidlik. Juba vabaduspäeva eelõhtul mälestati Vabadussõjas langenuid, toimusid pärjapanekud kalmistutel, vabaduspäeva hommikul olid mõnes kohas äratusmängud, igal pool aga päevakohased jumalateenistused. Keskpäeval toimusid garnisoni-linnades paraadid sõjaväe, kaitseliidu ja seltskondlike organisatsioonide osavõtul. Pärast lõunat ja õhtupoolikul toimusid aktused. Rohkesti korraldati peaminister J. U l u o t s a raadiokõne ühiskuulamisi. Linnades, kus asetsevad N. Liidu väeosad, viibisid nende esindajad nii paraadil kui ka aktustel. Hilisõhtul oli üle maa päevakohaseid pidusid või kontserte. 24. veebruari märgiti rahvuspühana ka Lätis ja

Leedus, kus majad nii Riias kui Kaunas olid lipuehtes ja mõlemas pealinnas toimus ka mitmeid pidustusi päeva puhul. Läti president käis Eesti saatkonnas isiklikult õnne soovimas, Leedus tervitasid Eestit kogu valitsus ja sõjavägede ülemjuhataja, ning Moskvas „Izvestija“ pühendas 24. veebr. Eesti vabariigile, sõbrale, juhtkirja, milles märkis, et N. Liidu rahvas avaldab Eesti Vabariigile oma sõbralikud tervitused.

Eesti ajakirjandus tõi aastapäeva puhul ka mõningaid huvitavaid andmetikke Eesti iseseisvusaegsete saavutuste kohta. Nii kirjutas näit. „Postimees“:

„On olnud võõraid tulijaid ja minejaid meie kodumaal. Eestlased on siin töötanud põlvest põlve. Austades tänumeeles eelmiste põlvede vaevarikast tööd, on meil aga täna rõõm näha, kui võrratult suurte sammudega on eestlase töö siin edenenud pärast seda, kui ta sai jälle oma kodumaa peremeheks, võides segamatult töötada oma riigis. Meile on öeldud väljastpoolt palju tunnustavaid sõnu selle kohta, kuidas meie maa pale on muutunud paremuse suunas tundmatuseni Eesti omariikluse aastate kestel. Meie ise näeme seda veelgi selgemalt, kui vaatame tagasi minevikku.

Eesti omariiklus andis põllumaa selle kätte, kes teda tõeliselt harib, luues endistele mõisamaadele asundustalusid. Meie maa reformi omaaegsete arvustajate kiuste oli selle tulemuseks, et Eesti põllumajanduse toodang tõusis suuremaks kui kunagi varem.

Eesti omariiklus muutis viljakandvaks soid, kust mõisnik ei osanud saada heina ega metsa.

Eesti omariiklus rajas sõjast laastatud vabrikute ahervartele hoopis uutele alustele seatud tööstuse, mille toodang kahekordistus, võrreldes iseseisvuse eelsega.

Eesti omariiklus tõi meie maa põuest inimest toitma ja teenima loodusvarasid, mis olid seisnud kasutamatu ja avastamatult.

Meie kaubalaevastik muutus omariikluse aastatel ligi neljakordseks ja väliskaubandus ligi viiekordseks.

Meie rahvale vaimult võõra ja ulatuselt kitsa võõra kooli asemel andis Eesti omariiklus meie lastele emakeelse eesti kooli, tegi alghariduse kohustuslikuks ja tasutaks, ehitas kahe aastakümnega pooltuhat koolimaja, andis koolidele eesti õppejõud ja eesti raamatud, võimaldas luua kutsekoolide võrgu, mis meie maal varem üldse puudus, ja tegi laiematele hulkadele kättesaadavaks keskhariduse, mis varem aegadel oli väheste jõukate eesõiguseks.

Eesti omariiklus andis eesti rahvale eesti ülikooli, kus saanud kõrgema hariduse kaugelt üle nelja tuhande noore.

Eesti omariikluse ajal võis teaduslik uurimistöö teha võrratuid edusamme, seistes meie rahva mineviku õiglase valgustamise ja tema oleviku vajaduste selgitamise teenistuses, andes väärtuslikku abi põllumehel ja tööstusele, avastades uusi loodusvarasid, paremaid tööviise, paremaid töövahendeid.

Tänu tervishoiu organiseerimisele ja arstiteaduse saavutistele, nõuandlate, haiglate, sanatooriumide ehitamisele, tervishoiu järelevalve tihendamisele ja arstiabi kättesaadavaks muutmisele on Eesti omariikluse kestel nakushaiguste levikule pandud piir, saavutatud haigestumiste ja suremuse suurt kahanemist.

Eesti kirjandus, eesti muusika, eesti kujutav kunst, eesti teater on võinud tõusta enneaimamata järjele, leides arenguvabaduse ja materiaalse soodustuse Eesti omariikluse läbi.

Käsitöökohase arendamisega kõige laiemates hulkades on Eesti omariiklus viinud eesti sportlasi rahvusvaheliste tippsaavutisteni.

Otseselt vabaharidustöö teenistuses seisvate eesti organisatsioonide arv on kahe aastakümne kestel iseseisvas Eestis tõusnud vähemalt kümnekordseks ja sadades rahvamajades on võinud selle tõttu enneolemata viljakalt areneda laulu-, muusika-, teatriharrastus, rahvatantsud, kuid samuti rohkearvuliste õpiringide töö.

On tulnud juurde 1300 kooliraamatukogu ja üle 700 rahvaraatukogu, tehes eesti kirjanduse kättesaadavaks igäihele.

Kõik see kõneleb meie rahva enneolemata hoogsast kultuurilisest tõusust. Parima iseloomustuse sellele pakuvad aga arvud eestikeelse trükisõna arengust enne ja pärast Eesti omariikluse saavutamist. Ligi neljasaja aasta kestel, 1535.—1917. a. ilmus eesti raamatuid 14.503. Kahe aastakümne kestel on iseseisvas Eestis ilmunud kaug. üle 20.000 raamatu, sadades ja tuhandetes eksemplarides, kusjuures lehekülgede arvult on kaks viimast aastakümnet veel kaugelt suuremas ülekaalus neljast eelnenud sajandist raamatute mahukuse tõttu. Veel suurem on olnud tõus eesti ajakirjanduse alal. Alates esimesest eesti ajalehest (1766. a.) kuni 1917. a., s. o. 151 aasta kestel ilmus eesti ajakirjandust 1736 aastakäiku, iseseisvuse kahe aastakümne kestel aga üle nelja tuhande, levides enneolematu eksemplaride arvus. Oleme karmilt arvestanud ka oma trükisõna, see ei tee aga olematuks tõsiasja, et meie raamatu ja ajalehe sisu on muutunud Eesti iseseisvuse aastail võrdlematult tuumakamaks ja väärtuslikumaks, võites kõrge hinnangu ka tõlgituna teiste rahvaste keeltesse.

Kõik see hoogus edu majanduslikul ja kultuurilisel alal on kogu meie rahvalt — põllumehele, tööliselt, haritlaselt — nõudnud suurt lihaste ja vaimu pingutamist, väsimatut töötahet ja töötamist. Kuid töötatud on siin maal varemgi visalt ja hoopis rängemalgi, ilma et meie rahvas oleks saanud seda vilja või teisedki võtta siit nii palju, kui viimase kahe aastakümne kestel oleme suutnud luua enestele.

Enne maareformi oli meil suurmaamajanduse omanikkude käes 58 prots. kogu maast. Osa sellest maast kasutati suurmaapidamisena, kuna väiksem osa oli väikemaapidamiseks rendile antud. Pärissomandiks oli ainult 51.640 talu. Maareform paiskas selle vahekorra suurmaapidamise likvideerimisega täiesti segi. Tulemuseks on see, et seni on rajatud ligi 57 tuhat uut kohta, on kor-

raldatud ümber 24 tuhat endist mõisarendikohta ja täiendatud juurdelõigetega ligi 15 tuh. väikemaapidamist ja vahetatud riigimaid eramaadega 1900 talule. Seega haaras maareform 96.000 majapidamist, maareform andis seega võimaluse vähemalt 100 tuhandele perekonnale oma kodu loomiseks ja kindlustas nende majanduslikku seisukorda, kuigi otseselt sai osa maareformist ligi pool meie rahvast.

Käesoleval ajal on meil põllukultuuride pindala üle 20 prots. suurem, kui ta oli Maailmasõja eel. See maa on nõudnud enne ta kultuurmaaks tegemist rohkesti tööd. Iseseisvuseaastail on suudetud viljade tootmispinda laiendada, võrreldes 1914. a. suurusega. enam kui Valga- ja Petserimaa põllupindala võrra. Juba see üksi peaks meie põllumajanduse suurest arenemisest kõnelema.

Suurt tõusu näitab ka loomade arv.

1914. a. arvestati praegusel Eestil pindalal 251.000 lehma. Kuid möödunud aastal oli 442.036 lehma. Seega on lehmade arv suurenenud meil kaugelt üle 50 prots. Vaevalt on küll keegi õigustatud sellest suuremat tõusu nõudma.“

Sellele vaatamata, et kogu iseseisvuseaastate vältel oleme püüdnud inimjõudu ja loomi masinatega asendada, on ometi hobuste arv meil suurenenud. Nõnda oli 1920. a. meil 168 tuh. hobust ja mullu hinnati hobuste arvu 173 tuhandele.

Sigu oli meil iseseisvuse esimestel aastatel 289 tuh. ning läinud aastaks oli sigade arv tõusnud 442 tuhandele. See on võimaldanud põllumehele seakasvatamise alal märgatavat tulude tõusu.

Kanu oli meil 1920./24. a. ümmarguselt 420 tuhat. Nüüd on aga see arv rohkem kui kolmekorral — 1486 tuhat.

Suurt edu on näidanud ka aiandus. Viimase kümne aasta jooksul on suurendatud õunapuude arvu 1540 tuh. kuni 2269 tuhandeni, pirnipuude arvu 67 tuh. kuni 98 tuh., ploomipuude arvu 423 tuh. kuni 541 tuh., kirsipuude arvu 265 tuh. kuni 520 tuhandeni jne.

*

**Rahvamurd „Estonia“ teatrimaja ees saatmas oma suurt kirjanikku
A. H. Tammsaare't tema viimsel teekonnal.**

Vabariigi valitsus võttis 7. märtsil s. a. vastu ja esitas riigikogule 1939./40. a. lisaeelarve nr. 2 ettepaneku, mis on tasakaalus 4.374.000 krooniga, kusjuures esineb tulude suurenemine 6.274.000 krooni, tulude vähendamine 1,9 milj. kr. ja kulude vähendamine 734.299 krooni.

Lõviosa kulukrediitidest juhitakse riigikaitseks. Kui riigi alg- ja lisaeelarve nr. 1 ning käesolev lisaeelarve nr. 2 ettenähtud ulatuses täituvad, mida praeguste andmete põhjal võibki oodata, siis tõuseb riigi 1939./40. a. eelarve täitmine seega ümmarguselt 119 milj. kroonile. Ta ületab kõik eelmised eelarved ja on tõenäoliselt kõrgemaks tasemeks, millest olukordade püsidest või ka veelgi pinevamaks muutudes tuleb paratamatult tagasimine.

*

Kuna erakorraliselt rasked jääolud sulgesid Läänemere laevaliiklemiseks, siis Eesti väliskaubandus veebruaris moodustab vaid poole mööd. aasta veebruari omast, mis oli teatavasti 15 milj. krooni. Nii väikest väliskaubanduse käivet pole Eestil olnud pikkade aastate reas. Seejuures väliskaubandus veebruaris jäi aktiivseks samaselt nagu eelmiselgi aastal.

*

Hoiuste juurdevool eesti pankadesse, mis juba möödunud aasta kahel viimasel kuul ulatus 5,3 milj. kroonile, k. a. jaanuaris moodustas 1,9 milj. krooni. Seega usaldus pankade vastu püsib ka sõjaaja oludes.

*

Lihavõttepühade puhul leidis vabariigi valitsus võimaliku olevat märtsis suhkrunormi suurendada 2 klgr. võrra elaniku kohta, kusjuures aga suhkru hind osutub kõrgemaks, — 88—91 snt. kg.

*

Eesti Allveelaevastiku Sihtkapital, millele annetusi tuli ka paljudelt väliseestlastelt, likvideeris, kuna ülesseatud siht on nüüd saavutatud. Aastate jooksul sihtkapital kogus annetusi kokku 528.000 krooni puhta ülejäägina, kui maha arvestada kulud. Kogu korjatud raha läheb rannakaitse laevade muretsemiseks, milliseid praegu ehitab riigi sadamatehas. Vastav leping tehasega, kahe veeskj vahilaeva ehitamiseks, kirjutati alla 26. veebruaril. Sihtkapital oma likvideerimiskoosolekul otsustas jätkata tööd „Omakaitse Sihtkapitalina“, mille komiteesse arvukate muude organisatsioonide hulgas kuulub ka Välis-Eesti Ühing, ning mis oma

Eesti suur-
kirjaniku
A. H. Tammsaare matusest.

Kirjaniku põrm kantakse peaminister prof. J. Uluotsa (vasakul), haridusminister prof. P. Kogermani ja kirjanike poolt välja „Estonia“ kontsertsaalist.

esimeseks tööülesandeks seadis tankitõrjekahurite muretsemise eesti kaitseliidule.

*

Saksasse Eestist ümber asuda soovijate sakslaste registreerimine on nüüd lõppenud, ja seda viimset võimalust ümberasumiseks kasutasid veel kuni 600 sakslast, seega poole vähem kui lootsid ümberasumise korraldajad. Osa neist juba lahkus Eestist raudteel, kuna teine osa ootab kevadet ja sõidab laevaga. Enamikku ümberasujaist ootab Saksas põllutöö. Teiste hulgas lahkus nüüd Eestist ka Tallinna suurvälja direktor M. Luther.

Ümberasunute varanduste eest, mis jäävad Eestisse, on tasumaksmise tingimused alles fikseerimata, kokkulepet neis küsimusis praegu otsitakse vastavatel läbirääkimistel Eesti ja Saksa esindajate vahel Berliinis.

*

8. märtsil sai Tallinnas teatavaks, et sakslased on vabastanud enamuse kaaperdatud eesti laevu. Selgitamisel ole-

vat veel vaid „Kessu“ ja „Vaga“ saatus. Vabanesid „Vaindlo“ ja „Kodumaa“, kuid „Marta“ laadung konfiskeeriti.

*

Eesti loodusvarade instituudi koosolekul otsustati asuda kodumaa männipuude vaigu kogumisele juba sel kevadel, kuna sellest kampoli ja tärpentini valmistusega saab saavutada välisvaluuta kokkuhoidu ja tõsta tulu Eesti metsadest. Eestisse seni veeti aastas sisse kuni 700 tonni kampolit.

*

19. veebruaril jõudis lõpule 16 päeva kestnud lõpploosimine üheksandal riiklikul klassiloteriil, millise aja kestes loosirattad jagasid võitudeks 858.197 krooni. Viimasel loosimispäeval ühtlasi selgus, et suurvõit 40.000 krooni üllatuslikult langes piletile, millest pool oli müümata, ja pool võidust seega langes riigile, kuna teise poole võitjaks osutus keegi Linnarti-nimeline isik. See on esmakordne juhtum Eesti klassiloterii lühikeses aja-

loos. Järgmiseks, 10. klassiloteriiks pileтите müük algas 9. märtsil. Püüratud arvul on neid saada ka Välis-Eesti Ühingus. Loosimine toimub neljas klassis, esimeses klassis juba 28. ja 29. märtsil s. a., pileti hind on klassiviisi ostes iga klass 2 krooni, kõik neli klassi korraga ostes 8 krooni.

*

3. märtsil s. a. avati Tallinnas Kunstihoones E. Kujut. Kunstnike Keskühingu kevadnäitus, mis osutus tähelepanudavaks selletõttu, et samas peaminister J. Uluots kuulutas välja ka Kristjan Raua-nimelise kunstiaasta. Aasta kestel propageeritakse eesti kujutavat kunsti laiematele hulkadele, viiakse kunsti rändnäitusi provintsi ja püütakse tõsta kunstnike sissetulekuid.

*

Saksamaale ümberasustunud sakslaste varandused, mis jäid Eestisse, kuuluvad nende valitsemiseks Eestis loodud Saksa usaldusvalitsuse hooldusse, millise keskuse koosseisu Eesti poolt määrati adv. J. Teemant ja tema asemikuks adv. T. Kalbus. Nüüd on usaldusvalitsus põllutöoministeriumiga jõudnud kokkuleppele, et need maaomanid, mida sakslased kohe ei saa edasi müüa erateel, ostab riik, kuna põllutöö hooaja lähenemisega need maad võiksid jääda harimata. Kuna maade eest maksetav hind pole veel lõplikult selgunud, siis esialgselt annab põllutöoministerium maad rendile. Selle juures arvestatakse, et rentnik soovikorral edaspidi võib maa osta eromandiks.

Usaldusvalitsus püüab realiseerida ka kõik linnades asuvad kinnisvarad. Et sellest saadavate summade järsku äraviimine Eestist võib õhnestada Eesti majandust, siis kavatsevad sakslased osa neist summadest investeerida esialgu Eestis, eeskätt põlevkivi- ja fosforiiditööstustes.

*

Kuna üürihinna d Eesti suuremates linnades, eeskätt aga Tallinnas, olid aastate kestel kerkinud sedavõrd, et üüri tasumine keskmise kodaniku kuusissetulekust nõudis juba liigselt suure

protsendi, siis valitsus juba k. a. algul tegi korralduse üürinormide vähendamiseks sundkorras, milleks Tallinna kohta töötati välja vastav seaduseelnõu. 13. märtsil oli see Tallinna linnavolikogus vastuvõtmisel. Kuna uus seadus näeb ette, lisaks muudele normeerimistele, väikekorterite üürihinna ülemäärana 65 senti põrandapinna ruutmeetrilt, siis majaomanike rühm volikogus, pidades seda liig madalaks, pärast ägedaid sõnalahinguid lahkus demonstratiivselt koosolekult. Volikogu seejärel võttis seaduseelnõu vastu ühel häälel. Koosolekul ülemlinna pea kindral A. Tõnisson selgitas statistiliselt, et Tallinna 50.759 korterist väikekortereid on 85 protsenti, või arvult 42.500. Nendes langeb üüri-seaduse alla, ühes üürihinna vastava alanemiseks, 30.000.

*

12. märtsil sai 60-aastaseks Vabadussõja-aegne sõjavägede staabiülem ja äsjane Tallinna ülemlinna pea kindral Jaan Soots. Pidulikult koosviibimisel Tallinnas õnnitlesid juubilari tema omaaegsed kaasvõitlejad, ülemjuhataja kindral J. Laidoner, sõjaminister kindral N. Reek, peaminister, välisminister jt.

*

1. märtsil pühitses Tartu Eesti Põllumeeste Selts, — esimene Eestis — oma 70. sünnipäeva. Selts on olnud hälliks paljudele rahvuslikele ettevõtetele ja asutustele, tema „isaks“ olid põllumees J. Tammann ja omaaegne „Eesti Postimehe“ toimetaja J. V. Jannsen, hiljem J. Tõnisson, dr. A. Eizenschmidt jt.

*

Kõo valla Maalaste-Uuetoa talus elutsev Peet Piilman võis pühapäeval, 3. märtsil pühitseda harukordset sünnipäeva, kuna ta sel päeval ületas 100. a. vanuse piiri. Ümbruskonna elanikud eesotsas juubilari lähemate sõpradega korraldasid väga auväärsesse ikka jõudnud vanakese austamiseks sünnipäeva eelõhtul koosviibimise, kus Piilmanile anti üle kinke ja sooviti rahulikke ja õnnelikke vanaduspäevi.

7. märtsil s. a. möödus 20 aastat Eesti esimese välisministri, Eestile tunnustuse nõutaja ja Tartu rahulepingu sõlmija *Jaan Poska* surmast. Suure riigimehe mälestust austati paljudel mälestuskoosolekutel, aktustel, ringhäälingus ja ajakirjanduses.

*

1. märtsil tabas Eestit ränk hoop: — suri kirjanik *Anton Hansen-Tammsaare*. Surm tabas *Tammsaaret* kl. 6 p. l. töölaua taga tema korteris Tallinnas, Kadriorus. Kurval hetkel oli kodus kadunu 11-aastane poeg *Eerik* ja teenija. Nad kutsusid kohale arsti, kellel aga ei jäänud enam üle teha muud kui konstateerida surma. Seejärel vajutas poeg igaveseks kinni oma manalasse varisenud isa silmad.

Kõikjal võttis maad sügav lein, juhtunust teatati ka ringhäälingus, kes selleks katkestas oma tavalise saate. Järgmisel päeval selgitati suure kirjaniku matusetalituse kava. Esmaspäeval, 4. märtsil toodi kadunu põrm „Estonia“ kontsertsaali, kus kl. 5—7 võisid temaga jumalaga jätta kõik soovijad. Seda võimalust kasutati ohtrasti, nii et auvahtide vahel kirstus puhkava kirjaniku põrmu juurde pääsis järjekorras.

Veidi enne kella 6 ilmusid kontsertsaali Tallinnas elutsevad kirjanikud ühise perena ja jäid seisma poolringis puusärgi ümber.

Teisipäeval, 5. märtsil, maeti *A. Tammsaare* põrm *Metsakalmistule*. Matusetalitus, mis oli täiesti ilmalik, algas päeval kella ühe ajal. Seks ajaks oli kogunenud *Estonia* teatrimaja ümber määratu rahvahulk, kes ei mahtunud enam kontsertsaali, kus rõdud olid nii tihedasti rahvast täis, et tuli ette minestamisi.

Vabariigi valitsuse nimel kõneles haridusminister *P. Kogerman*, mis oli matusetalituse ainsaks sõnavõtuks.

Meeliliigutava kõne lõpetas ta sõnadega:

„Vabariigi presidendi ja vabariigi valitsuse ning ma usun, ma võin öelda, kogu meie rahva nimel asetan loorberipärja sinu kalmule, kadunud *Anton Tammsaare*. Põhjamaa haljaste mändide vilus, kodumaa mullas puhka rahus!“

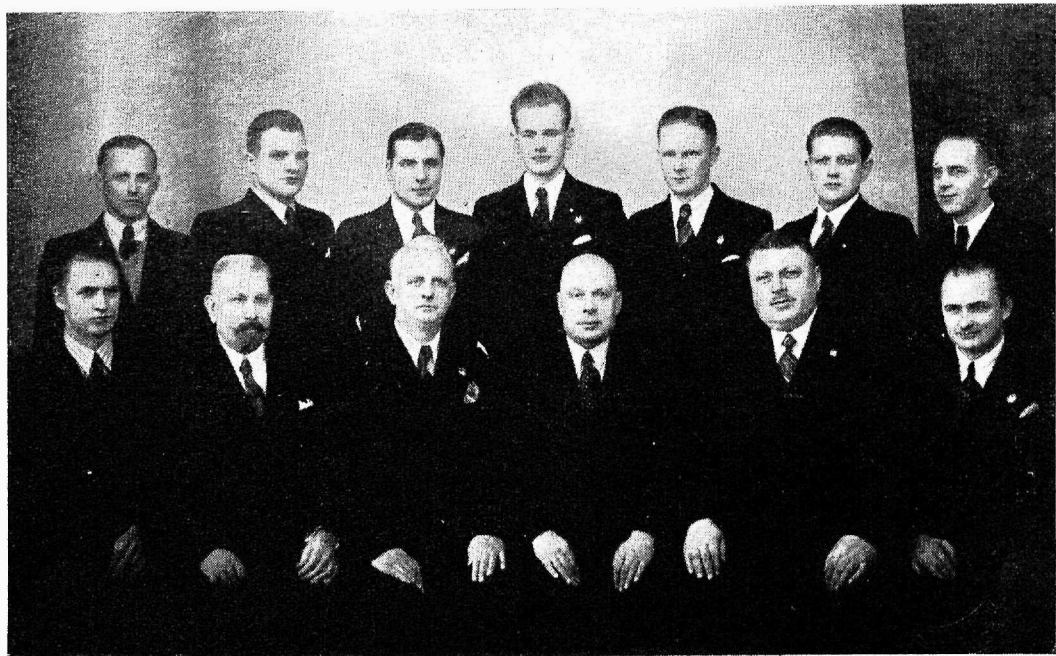
A. H. Tammsaare †

Siis asetas haridusminister puusärgile rahvusvärvidega kaunistatud loorberipärja. See oli ainus pärg, ja see oli ainus kõne.

Peale leinatalituse osa algas teekond tuhandete leinaliste saatel Kadrioru poole, kust edasi omnibustel sõideti *Metsakalmistule*.

Lumest vabastatud tee viis kingule. Kahele poole teed asusid kohale jõudes aualvele E. ü.-s. „Ühenduse“ liikmed, kelle perre kadunu kuulus. Puusärg kanti mööda seda teed, mis läks üsna *E. Vilde* haua lähedusest läbi, kingule, kus *A. H. Tammsaaret* ootas haud. See on mändide all kaunil kõrgendikul, kust avaneb vaade läbi metsaavaruste kaugele.

Vaikselt, kõnedeta, lasti puusärg hauda.

Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsi juhatus.

Istuvad vasakult: juhatusliige Arn. Kasak, revisjonikomisjoni esimees H. Jalak, laekur R. Teffer, esimees J. Verendel, abiesimees M. Tamberg, sekretär L. Jakobson. Seisavad: revisjonikomisjoni liige J. Reineke, juhatusliikmed: P. Nõmm, E. Johanson, E. Rõõmus, A. Heinrichson, F. Bachman ja A. Mill.

Organiseeritud Välis-Eesti.

Kuidas elavad 2000 Riia eestlast.

20 eesti perekonda läks Saksamaale. — Lastearv eesti koolides väheneb. — Eesti õpetaja laitegevusväli Lätis.

Vabaduspäeval Riias viibides oli eesti ajakirjanduse esindajal vestlus Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsi esimehe J. Verendeli ja Riia Eesti koguduse õp. O. Pelloga sealsete eestlaste elust-olust ning nende viimase aja rõõmudest ja muredest. Seltsi esimees märkis, et 1938. a. kuulutati välja seltsi organiseerimisaasta. See on andnud üsna tõhusaid tulemusi. Kui 1938. a. alguses oli seltsi ümber koondunud 349 liiget, siis 1939. a. lõpul oli seltsil liikmeid juba 436. Seega on toonud organiseerimisaastad seltsile ligi 100 inimest juurde.

Organiseerimisaasta tulemustele löi aga väikese lünga sisse möödunud sügisene sakslaste ümberasustamine, sest ka seltsi liikmetest siirdus Saksamaale üle 20 perekonna, kus üks abielupooltest oli sakslane ja teine eestlane, samuti läks Saksamaale ka kaks puhteesti pere-

konda, teiste seas kirikunõukogu esimees Raamat, kuna tema poeg oli õppinud Saksamaal ja abiellunud sakslannaga. Osa seltsi liikmeid on pärit ka Liibavist, kus elab eestlasi 100 ümber. Sealt on praegu liikmeid umbes 17.

Möödunud aastal seltsi tegevust on mõjutanud tunduvalt erakorraline olukord. Sõjaolukorra tõttu on meeleolu inimeste seas muutunud ja osavõtt seltsi tegevusest ja üritusist soikunud. Selle tagajärjel on ära jäänud tegevuskavast mitmesugused kursused (rahvatantsude, eesti keele jne. kursused), samuti on vähe peetud referaatõhtuid ning koosviibimistestki on osavõtt olnud vähene, välja arvatud piduõhtu ja koosviibimine 24. veebruaril, millal jälle oli seltsi ilmunud rohkesti kohalikke eestlasi.

Rõõmustaval viisil on aga kohalike eestlaste keskel kasvanud viimasel ajal arusaamine ütehooldmise tähtsusest. Samuti on vähenenud viimastel aastatel segaabiellude arv, mis üksvahe oli õige silmatorkav. Nii oli näiteks 1935. a. 36 abielust ainult üks abielu, kus mõlemad pooled olid eestlased, teiste abielude juures aga kas mees või naine lätlane. Paljud Riia eest-

lased on toonud endale naised Eestist — kodumaa't. Vähenenud on aga kahjuks järjest laste arv Riia eesti algkoolis, kus praegu on 6-klassilises algkoolis ainult 20 õpilast, kuna varem oli õpilasi isegi mõnikord 60 ümber. Õpilaste vähenemiseks eesti algkoolides on väga mitmesuguseid põhjusi, peamiselt aga see, et edasiõppimine keskkoolis on eesti algkoolis õp-
pinud lastele keele tõttu raskem.

Viimaseil andmeil elutseb eestlasi Riias 2000 ümber. Enamik Riia eestlasist on vabriku- ja käsitöölised, vabakutselisi on vähe, majaomanikke on kümmekond, ka mõned tegelevad äri alal. Rohkesti leidub Riia eestlaste seas aga ka kunstnikke, nagu: viulistikunstnik L. Jakobson, ooperisolistid O. Moks ja A. Moks, klaverikunstnik pr. L. Sirk-Lespa, kunstnik pr. Liebert-Rebane j. t. Riias töötab ka Riia üliõpilaste selts „Estia“, kuna Riias on eesti soost üliõpilasi 10 ümber. Mõned eestlased on Riias majanduslikult võrdlemisi jõukad.

Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisselts on püüdnud ka kohalike eestlaste väimseid ja seltskondlikke üritusi majanduslikult toetada, samuti on ta andnud sotsiaalset abi oma vanematele liikmetele.

Seltsi 1940. a. eelarves on kultuuriliste kulude all muu hulgas ette nähtud kulud laste suveks Eestisse saatmiseks ja Tartu laulupeole sõiduks. Teatavasti toimub Tartus laulupidu juba käesoleva aasta suvel.

Seltsil on ka oma raamatukogu, kus leidub peale muu Eesti uemate ilukirjandust. Seltsi esimehe andmeil on viimastel aastatel tõlgitud läti keelde ka mitmeid eesti romaane ja sel alal on loota edaspidi veelgi tõhusamaid tulemusi. Seega kestab järjest enam kultuuriline suhtlemine mõlema naabermaa vahel.

Riia Eesti koguduse õpetaja O. Pello oma tegevusest pajatades ütles, et temal tuleb Riias töötada töötlubade alusel, mida seni on antud Läti poolt regulaarselt 3 kuuks, kusjuures vahet on tulnud ka lünki sisse ja kogudus on pidanud olema ilma eestikeelse jumalasonata. Õp. O. Pello tööloal on ärarippuvad Läti kirikuõpetajale Juntsisele antavatest töötlubadest jutlustamiseks Eesti Valgas. Selles mõttes oleks soovitatav, kui valmiks peatselt vastav konventsioon kiriklikeks ametitalitusteks Eesti ja Läti vahel. Konventsioon on juba teoksil. Riia eesti koguduse õpetaja töötlubade saamine on mõnevõrra sõltuv ka Laurast, kus lätlastel on kiriku-elu alal nõudmisi. O. Pello märkis, et tema soov oleks, et Laura suhtes leitaks mingi kompromiss lätlastega.

Riia eesti kogudus on võrdlemisi väike. Kogudusele kuulub Peeter Pauli kirik. Koguduse liikmeid võib arvata nimeliselt 600—700-le, kuid maksu on maksnud ainult 350 liiget. Kogudus ise ei suuda end üksi ülal pidada, vaid ta on saanud toetust Eestist konsistooriumilt.

Möödunud aastal on koguduse naiskomitee tegutsenud haruldaselt agarasti. Jõudumööda on korraldatud koguduse liikmetele perekonnaõhtuid peagu kord kuus. Läbi on viidud ka

kirikutorni parandus ja värvimine. Eeloleval pühapäeval korraldab kogudus loterii perekonnaõhtuga. Perekonnaõhtuil on kantud ette eestikeelseid ühevaatuslikke näidendeid, millede saamisega on aga raskusi, need kas üldse puuduvad või on need jälle raskesti hangitavad.

Õp. O. Pello hooldamisele kuulub ka Aluksne eesti kogudus, kuna nende endine õpetaja Veltmann siirdus Saksamaale. Veltmann oli nimelt Aluksne saksa kui ka eesti koguduse õpetajaks. Riia eesti kogudus on nüüd aga õp. Pello lubanud üks kord kuus sõita Aluksnesse ja pidada seal jumalateenistusi. Selleks peab aga õp. Pello hankima igakordseks sõiduks loa Läti piiskopilt ja siseministeeriumilt. Aluksne kogudus kasutab sealse Läti kogudusega koos kirikut, kusjuures ühe kümnendiku kiriku ülalpidamise kuludest kannavad Aluksne eesti koguduse liikmed. See on noor kogudus, kuid kohalike tegelaste algatusel töötab ta üsna energiliselt ja edu tähe all. Ka Abrenesis on käinud õp. Pello jumalateenistusi pidamas ja armulauda andmas seal selleks puhuks kokku kogunenud 15 inimesele.

Lätis elutsevate eestlaste kiriku-elu arendamises omavad teeneid Riia eesti koguduse esimees Arn. Tinnof, Aluksne koguduse esimees ja „hing“ A. Kokamägi ja Riia eesti koguduse naiskomitee esinaine pr. Minna Eller.

Riia eestlaste elust.

Eesti vabariigi aastapäeva eelõhtul oli riialastel võimalus kuulda Tartu „Vanemuise“ Muusikaosakonna segakoori haaravat laulu tema kontserdi puhul Riia konservatooriumi saalis. Koori ettekanded said kiitva arvustuse osaliseks ja pärast kontserti annetati koorile rohkesti lilli nii Riia eestlastelt kui ka läti laulukooridelt.

24. veebruaril toimus Eesti saatkonna ruumes vastuvõtt, kus Eesti saadik, minister H. Rebane ühes abikaasaga lahkelt vastu võttis tervitajaid, kelle hulgas oli Läti valitsusliikmeid, nimekamaid seltskonnategelasi ja esindajaid Riia eestlaste perest.

Õhtul korraldas REHA oma ruumes piduliku aktuse, kus kõnelesid Eesti saadik, Läti-Eesti Sõprusühingu esindaja ja külalisenäin Eesti delegatsiooni liige, „Päevalehe“ peatoimetaja H. Tammer; viimane puudutas oma kõnes eriti huvitavalt praegust rahvusvahelist olukorda.

Peale aktust lavastas REHA näitetrupp A. Antsoni näidendi „Orduaja lõpp“. Näidend viidi hoogsalt läbi ja kuulajaskond elas niivõrd kaasa, et näidendi kestel korduvalt kostis käteplagiin ja naerupuhanguid. Sellele järgnes pidu, kuhu ilmusid ka „Vanemuise“ segakoori liikmed, mis omakorda pidutuju veelgi tõstis.

10. märtsil oli REHA korraline peakoosolek 100 liikme osavõtul. Koosolek mõõdus üksmeelselt ning hoolimata pikast päevakorrast, milles valimised palju aega nõudsid, jõuti siiski 4 tunniga lõpule.

Juhatus valiti pea endises koosseisus tagasi: uute liikmetena valiti juurde: Adolf Ots ja Heinrich Danilevski. 1940. aasta eelarve võeti vastu tasakaalus Ls. 37.500.—. Eriti helde oldi seekord mitmesuguste toetuste jagamisel teistele Riia eesti organisatsioonidele.

Seltsi liikmete arv näitab pidevat kasvu, 10. märtsil oli seltsil 453 liiget. T—L.

Riia eesti koguduse loterii.

Pühapäeval, 3. märtsil toimus R. E. H. A. Seltsi osakonna ruumes Riia eesti ev.-lut. kiriku loterii ja sellele järgnes teeõhtu. Tululäks kiriku remondi kulude katteks. Ka Eesti vabariigi president ja Riia Eesti Hariduse- ja Abiandmise Selts olid toetanud kiriku remonti suuremate rahaannetustega. Suure töö piletimüügiga ja muude korraldustega tegi koguduse naiskomitee ja lahkelt aitas kaasa Riia eesti seltskond. Koguduse loterii ja teeõhtu oli meelitanud rõõmustaval kombel rahvast kokku rohkem kui loodeti. Õhtu avas palvusega õpetaja Pello, ettekannetega esinesid tenor härra Osvald Moks, klaveril proua Sirk-Lespa, L. ja H. Jalak kandsid ette „Punga Mardi ja Uba Kaarli“ katkendid, esinesid veel härrad Rembach ja Žigur. Kõik esinemised võeti vastu soojalt. Õhtu ettekannete-osal viibis ka Eesti saadik Rebane abikaasaga. Olgu siinkohal mainitud, et kogudus saadikule nii mõneski suhtes abi eest tänu võlgneb.

Ehitajad Hopas.

Hopa eestlaskond ehitas oma seltsile maja. Majaehitamist jätkatakse sündikalt uue pidusaali juurdeehitamisega, hoolimata raskeist tingimustest ja ebasoodsast ajast.

Tänuväärt näib olevat uhke moodne seltsimaja, mis tarmukast teotahtest on saanud eesti kokuks. Tahaks nagu uskuda, et see kolle jääb püsima edasistele põlvedele päranduseks, et sellest koldest ei kustu rahvuslik hõõgtuli. Ning ei võigi uskuda ja mõtelda teisiti, kui et iga labidatäis mulda, iga kivi, iga puu on toodud selles usus ja kindluses: siia eestlane jääb!

Kui Hopa Eesti Haridusseltsi peakoosolekut peeti, siis auväärsete kokkutulnute, eesti meeste ja naiste keskel puudus noorsugu.

Kuhu on jäänud noored?

Isegi vanemad seltskonnategelased ei tea ühtegi noort, kes oleks neile seltsi asjaajamisel kasvõi kirjaoskusegagi abiks, sest vanematel inimestel on raske, peaaegu võimatu, nüüdisaja Läti nõudeid silmas pidades, läti keelega eesti seltsis ettetulevaid ülesandeid lahendada.

Mõne elatanud Hopa eestlasega juttu puhudes ja siit-sealt lisaseletusi saades saab küsimus varsti selgeks, — kuid küsimus pole seega lahendatud.

Jutustatakse: Hopa, kus varem aastail asus eestlasi rohkem kui lätlasti, on ja oli käsitöölaliste asukohaks. Suurtele perekondadele olevat jäänud töövõimalused kitsaks. Ka eest-

laste lapsed ei ole leidnud vanemate juures äraelamise võimalusi ning on läinud võõrsile leiba teenima.

Suuremates linnades saadi paremat haridust ja teenistust ja ka elu oli seal ilmekam. Nii on Hopa eestlaskond aja jooksul kaotanud oma noorsoo peaaegu täielikult.

Vanakese ilmes, kes nii teadis jutustada, peegeldub kahetsus. Ta virge olemine, mis raskest tööst kogu elu jooksul ei ole murtud, on surutud. Vaikuse järel talle taat nagu meeldetuletuseks: — Noid aigu, mis omma lännu, tahaks nagu perrä näta!

Näib, et Hopa eestlane ei kahetse, kui ta haarab veel suurema südikusega tööst, et edasi ehitada.

Hopa eestlased kavatsavad saali ehitamist seltsimaja juurde.

Ape (Hopa) Eesti Haridusselts p'idas 3. märtsil s. a. seltsi ruumes peakoosoleku, millest võttis osa 30 inimest.

Pool seltsi juhatusliikmeid läks ümbervalimisele. Seltsi esimees K. Troska valiti uuesti esimeheks.

Viimasel ajal on hakanud Hopa eestlasi eriti huvitama kultuuritöö. Nii peetigi Eesti iseseisvuse aastapäeval pidu, mille eeskavas oli 3-vaatuseline näidend. Selle tõukel valis peakoosolek näitetrupi koostajaks ja juhatajaks 3-liikmelise komisjoni.

Seltsimaja juurde saali ehitamise küsimuses avaldati soovi, et saali ehitamist jätkata. Tarmukate töömeeste poolt on lubatud juba rohkesti tasuta tööpäevi. Kellel polnud võimalus tööpäevi lubada, see annetas raha.

Tõsiseid raskusi aga tekitas maja juurde saali ehitamise tehniline külg.

Koosolek lõpetati hitja õhtul, kuid seltsi esimees ja teisi juhatusliikmeid nende ridade kirjutajaga jäi kuhjatud töökoorma ette keskööni, olgugi et hommikul vara oldi enne teisi kohal.

N. T.

Eesti Vabariigi iseseisvuspäeva tähistamisi Lätis.

Aluksnest Iahkus Karl Weber.

Eesti Vabariigi iseseisvuspäeva tähistas Aluksne Eesti Haridusselts 25. veebruaril teatrietenduse ja perekondliku koosviibimisega Aluksnes läti seltsimajas.

Ammuoodatud aeg, mis töötas pehme, sula ilma tõttu head pidu kordaminekut, muutus enne selle algust ennenägemata lumetormiks. Ent sellest hoolimata oli eestlasi kokku tulnud rohkesti.

Rutuliselt ettevalmistatud näidend „Töölaagripaos“ oli küllaltki huvitav. Lõbu oli rohkesti. Peale sisulise osa algas seltsi orkestri lakkamatute helide saatel tants.

24. veebruaril korraldas Hopa Eesti Haridusselts seltsi ruumes vaimuliku aktuse ja pidu.

Eesti Vabariigi aastapäva pühitsemine Stokholmis.

Pildil keskel (laua otsas) paremalt: saadik H. Laretei, seltsi esinaine pr. A. Malmkvist ja seltsi asutaja ja esimene esimees hr. J. Coobas. Nende taga seisab saatkonna sekretär E. Pärli.

Peale aktust esitati Hopa eesti seltsi tege- laste poolt kolmevaatuseline näidend „Orduaja lõpp“. Sisuline osa lõppenud, algas tants ja kõlas eesti laul. Rahvast oli palju. Pidu õnnest- kus kõigiti.

V a n a - L a i t s n a Eesti Haridusseltsi poolt jäi Eesti Vabariigi iseseisvuspäeva tähistamine ära, kuna õnnetult surmasaanud Viktor Upseri ärasaatmine tõi sealseile eestlasile palju muret ja leina.

Ka Liepna eestlastel jäi Eesti Vabariigi aastapäev tähistamata.

29. veebr. s. a. siirdus Aluksne eesti algkooli juhataja, Aluksne Eesti Haridusseltsi juhatus- liige — kirjatoimetaja, raamatukoguhoidja, laulukoori juhataja, lauljateringi asutaja — näitetegelane ja innukas skaut ning Aluksne eesti skautnoorte juht Karl Veber Läti sõja- väkke sundaega teenima.

Kui astuda sisse Aluksne E. Haridusseltsi ja koolimaja uksest, siis nüüd, kus Veber on sealt lahkunud, see maja tundub tühjemana. Raske on kujutella rahvusliku olemise eest võitlust ja tegevust, kui seejuures ei asu julget ja teo- tahtelist noort.

Veber on üks neist vähestest noortest Läti eestlaskonnas, kes usub, et vanade materialism ei kõiguta noorte teotahet ja idealismi. Ta ise on eelkäijana püüdnud Läti eesti rahvuslikule kultuuritööle ratsionaalsemat ilmet luua. Ka Aluksne E. Haridusseltsi maja saamisloos omab Veber suuri teeneid.

Koolivend N.

Vabariigi aastapäev Stokholmis.

Eesti Vabariigi 22-se aastapäeva puhul oli Stokholmis 24. veebruaril kohaliku Eesti Seltsi korraldusel pidulik koosviibimine seltsi ruumes. Koosviibimisest võttis osa üle 150-ne Stokholmi eestlase saadik Lareteiga eesotsas.

Koosviibimise avas seltsi esinaine pr. Alice M a l m k v i s t tervitusega eesti ja rootsi keeles, seejärel esines päevakohase kõnega saadik L a r e t e i, misjärele lauldi ühiselt hümnid. Eeskavalises osas esines hea eduga Kuningliku Ooperi laulja hr. C. Forsell mitme ilusa aariaga. Päevakohaste deklamatsioonidega esines prl. Anna K u l l m a n n. Hiljem jätkus meeleolu- kas koosviibimine ühisel teelauas hilisõhtuni.

S. P.

E. Vabariigi aastapäeva pühitsemine Belgias.

E. V. 22. aastapäeva tähistasid Belgia eestlased seekord ulatuslikumalt kui tavaliselt. Avar pidusaal oli ehitud Eesti ja Belgia lippude, riigivapi kujutise ning E. V. presidendi ja belglaste kuninga ilupuudest ümbritsetud piltidega. Aktuse avas prl. M. Puurmann, tervitades aastapäeva pühitsemisele tulnud külalisi ja kaasmaalasi. Selle järel aupeakonsul G. Verbeeck avaldas heameelt Belgias elavate eestlaste hästikorraldatud pidupäeva viibimise üle ja hüüdis elagu Eesti Vabariigile. Peakonsuli kõne järel lauldi Eesti hümni, millele järgnesid la Brabantonne'i helid.

Päevakohase kõne pidas asekonsul dr. A. Massakas, osutades tähtsusele olla praegusel ajal vaba Eesti kodanik ja täita eestlase kohuseid. Vabaduse eest langenuid meenutati püstitõusmisega, samuti 6 kuu eest kadunud E. V. peakonsuli L. Drugmand'i. Kõne lõpus avaldati tänu ja austust Eesti riigijuhittele, eriti president K. Päts'ile, ülemjuhataja J. Laidoner'ile, peaminister J. Uluots'ale ja välisminister A. Piip'ile, kes saatuslikel tundidel on kindlustanud meie iseseisvust ja tulevikku.

Sõnalise osa lõpul pr. G. Erik kandis kunstipäraselt ette kaks eurütmilist tantsu, misjärel istuti lauda. Asekonsul dr. A. Massakas ettepanekul esimene klaas joodi Eesti Vabariigi hüvanguks. Seltsi esimees andis üle hr. J. de Raedemacker'ile audiplomi seltsi vastu ülesnäidatud teenete eest.

Õhtu huvipunktiks oli seltsi daamide poolt korraldatud asjade loterii üle saja võiduga, mille hulgas torkas silma eesti käsitöid ja pr. A. Kondor'i poolt valmistatud eesti rahvusõivais suur nukk. Viimase omas ameerika-oksjonil hr. J. de Raedemacker.

Aktusest ja sellele järgnevast koosviibimisest võtsid külalistena osa peale eelmainitute veel Läti ja Leedu saatkondade esindajad, Suurbriti konsul abikaasaga, hrad Troosters, Menten, Van der Maasen, Gevers jt., kokku üle 60 inimese. Eestlasi oli kohale sõitnud Antwerpenist, Liège'ist, Ostendest ja Kalmthoutist.

Eestlaste seltsielu Kopenhaagenis ei võta vedu.

Eesti Seltsi „Eesti Kodu“ ümber koondunud eestlased ei ole veel suutnud seltsi varjusurmatolisest unakust äratada. Eelmisel suvel oli kindel kava koostatud ja koosviibimisteks, mida kavatseti klubitaoliselt pidada igal nädalal üks kord, olid ruumidki juba valmis vaadatud, aga sõjaga kaasaskäiv majanduslik kitsikus tõmbas jällegi kavatsustele kriipsu peale. Nagu varemalt teatasin, avas konsul Thornam oma kodu siinsetele eestlastele iga kuu esimesel reedel lahkeks kasutamiseks, kus muuseas on kõik eesti ajalehed jne.

Hr. ja pr. Thornam on püüdnud teha, mis võimalik, et koosviibijad endid nagu kodus tunneksid, kuid kõigest hoolimata on osavõtt väga kasin.

Osalt on selles süüdi päev — reede on päev, kus ärid jne. kuni kella 7-ni on avatud, ja pealegi on reede palgapäevaks organiseeritud tööliste, missugusel päeval äri- jne. tegevus väga elav on — siis oled õhtul tüdinud ja selle asemel, et koosviibimisele minna, eelistab igauks puhkust. — Peale selle on ülalmainitud koosviibimiste algatus puudulikult organiseeritud ja arendatud, selle asemel, et koosviibimiste teostamist „Eesti-Kodu“ tegelastega läbi arutada, pöörduki kutsega üksikute kättesaadaval olevate eestlaste poole ja paluti sõnumid suusõnal edasi toimetada. Säärane teate levitamine ei olnud aga küllaldane, sest paljud ei saanud kooskäimisest üldse kuulda ja teised, kes sellest kuulsid, ei teadnud, kuidõrd ametlik kutse on ja kas iga tulija on ka küllalt soovitud külaline. Sellest arvatavasti on tingitud väike osavõtt kooskäimisõhtuist. R.

Vabariigi aastapäeva pühitsemine Kopenhaagenis

kujunes siinsetele eestlastele tagasihoidlikumaks kui kunagi varem. Laupäeval, 24. veebr. oli saatkonna ruumides vastuvõtt, kus viibisid muu seas kõik Eesti konsulid Taanis, Vene saatkonna nõunik Ivan Vlassof, linnapea Kaperi abikaasa ja palju teisi Eesti sõpru, kes rohkesti lilli kaasa tõid.

Chargé d'affaires hr. A. Koern prouaga võõrustasid õnnesoovijaid eestipärase suupistete ja šampanjaga.

Taani-Eesti Sõprusühing pidas oma traditsioonilise koosviibimise linna uhkemas hotellis d'Angleterres.

Chargé d'affaires hr. A. Koern andis ülevaate Eesti praeguse olukorra kohta, demonteerides ajakirjanduses Eesti üle ilmunud sensatsioonilisi teateid ja rõhutas, et leping Venemaaga ei ole toonud kaasa mingisuguseid komplikatsioone.

Konsul O. Thornam näitas huvitavaid filme Eestist — lastekaitse korraldusest ja hülgepüügist. — Järgneva souper' juures hüüti hurraa Taani kuningale Christian X ja Eesti riigi presidendile Pätsile. Peeti lühikesi tagasihoidlikke kõnesid — eriti tunderikkalt kõneles Vabariigi peakonsul hr. Vold. Jacobsen. Pidu lõppes hilisõhtul parimas meeleolus. R.

Ka New Yorgi eestlased asutasid seltsimaja ehitamise fondi.

Seltsi esimehelt 1000 dollarit.

New Yorgi Eesti Haridusseltsi 10 aasta juubeli pidustustel seltsi esimehe A. Pierce'i ettepanekul otsustati ellu kutsuda seltsimaja kooperatiiv ja ilusa eeskujuna lubas esimees omalt poolt fondi asutamiseks 1000 dollarit. Esimehe

kavade järgi tuleks ehitada seltsimaja ühiselt eluruumidega, kus võiksid aset leida ka Eesti konsulaat, einelaud, saun, piljardiruum, vabaõhuväljak katusel, kus suveõhtutel võiks korraldada filmiettekandeid, vabaõhuetendusi jne.

Oma seltsimaja ehitamise mõte ei ole New Yorgi eestlastel uudne, sest juba 1930. a. algutati oma maja kooperatiivi asutamise mõte. Fondi asutamiseks andsid end sel korral ühes 60 isikut, kellest igauks lubas fondi toetada 100 dollariga. Kuna aga järgnevat aastat töid endiga kaasa üldist majanduslikku kriisi, vaibusid ka majaehitamise kavatsused.

Seltsi esimehe A. Pierce'i nüüdne algatus on eriti tänuväärne ja jääb vaid soovida, et see New Yorgi eestlaskonnas küllaldast vastukaja leiaks. Kui majaehitamise kooperatiivist võimaldatakse osanikena osa võtta eesti laiematel ringkondadel teatavalt äriilistel põhimõtetel, mis võimaldavad igale osanikule oma osa pealt ka dividendi, siis seda kergem peaks olema vajalike kapitalide kogumine, sest iga osanik jääb ikkagi oma osa peremeheks, millist osa tarbe korral võib edasi anda ja rahaks muuta.

Loodame, et seekord ookeani taga möllav sõda ja selle äärelainetused ei saa pidurdajaks New Yorgi eestlaste suurele rahvuslikule ettevõttele.

Eesti vabariigi aastapäeva pühitsemine Bostonis.

Praegusel ajal, kus paljudel rahvastel on kadunud vabadus ja iseseisvus ja mõned heitlevad oma vabaduse eest, tunneme, kui suur õnnistus ja kink on rahu, mida meie rahval oli võimalik üle elada oma 22-se aasta sünnipäeval. Selle erakordse aja tõttu kujunes ka Bostoni eestlaste E. Vabariigi aastapäeva pühitsemine erakordselt suurejooneliseks ja laiaulatuseliseks. Õhtune kontsert-aktus Internatsionaal Instituudi täiskiiulitud saalis ja kolm tündsat raadio-programmi päevakohase kavaga jätsid ilusa lehekülje Bostoni eestlaste tegevuse ajaloosse, millega Bostoni eestlased näitasid oma isamaa-armastust, mida pole saanud rõõvida eluraskused ega ka võõrad mõjud ja ümbrus.

Aastapäeva pühitsemine toimus 23-ndal veebruaril, s. o. päev varem, sest et meie lugupeetud peakonsulil Johannes Kaivil oli võimalik külastada bostonlasi ja neile kaasa aidata oma esinemisega ainult eelmainitud päeval, kuna järgmised päevad olid tal kinni New Yorgi ja Washingtoni eestlastega.

Päeva pühitsemine algas kohalikus raadiojaamas WCOP, kus B. E. Seltsi presidendi Rein Kolka tervituse järel suguvendadele võttis sõna peakonsul J. Kaiv, käsitledes oma kõnes praegust kodumaa olukorda, rõhutades, et on valearvamine pidada õigeks, nagu oleksid ainult suured rahvused võimalised ja õigustatud elama iseseisvat elu. Väikerahvad on näidanud oma minevikuga, kui võimalised nad on elama oma elu, mis peaks olema eeskujuks ka suurtele rahvustele. Rahuarmastus ja kompro-

missi leidmine: ela ise ja lase teistel elada — see kajastub väikerahvaste püüdmisses. Mitmed väikerahvused on tõusnud mitte millestki ja jäävad ka püsima, sest neil ei ole muud eesmärki kui rahuarmastus. Eesti rahvas on esimesena tunnustanud kõikide vähemusrahvuste üheõiguslust, andes neile kultuurautonoomia, ja Eesti ka tulevikus jätkab sama rahuarmastavat teed.

Ülejäänud aja raadiokavast täitsid Karl Lamp tšellol ja pr. Amanda Juht lauluga, esitades ainult eesti helitöid.

Teine raadiojaam WEEI kandis üle sama muusikalise kava ja ka Rein Kolka tervituse-osa, nagu esimeses jaamaski, kuid kõnelejana esines prof. Th. Wiel, kes alati on kaasa löönud bostonlaste tähtsatele sündmustele. Olgugi et ta on väga kinni oma tööga professorina ja ka sama kooli, Springfield American International College'i direktorina, ometi leiab prof. Wiel ka kõige kibedamal tööajal alati aega Bostoni eestlastele, ja kui ta ilmub nende keskele oma kõnega, siis mitte ainult Bostoni eestlased ei ole vaimustatud tema kõnede ja mõtetest, vaid seda naudivad kõik teisedki kuulajad. Raadiojaamas WEEI väitis prof. Th. Wiel oma kõnes, et kultuursed väärtused, mis on kandnud tsivilisatsiooni ja loonud inimkonnale suuri väärtusi, ei ole tulnud mitte ainult suurte rahvaste läbi, vaid ka väikesed rahvused annavad suuri vaimseid väärtusi, võisteldes sel alal suurte rahvastega. Vaimu suurust ei saa võita ja see jääb püsima igaveste aegade, aga füüsilise jõuavaldus, mis tuleb suurte rahvaste poolt, hävitab tsivilisatsiooni ja toob ainult kannatusi kultuurilmale. Teiseks võib teha vaimusuurus ka väikese armee tugevaks.

Kolmandas, raadio lühilainejaamas esines peale konsul Kaivu B. E. Seltsi laulukoor Karl Lamp'i juhatusel. Soolonumbritega esinesid Ludvig Juht kontrabassil ja K. Lamp tšellol. Mainitud lühilainejaama kaudu võisid kuulata bostonlaste esinemist ka kaugeamad maad.

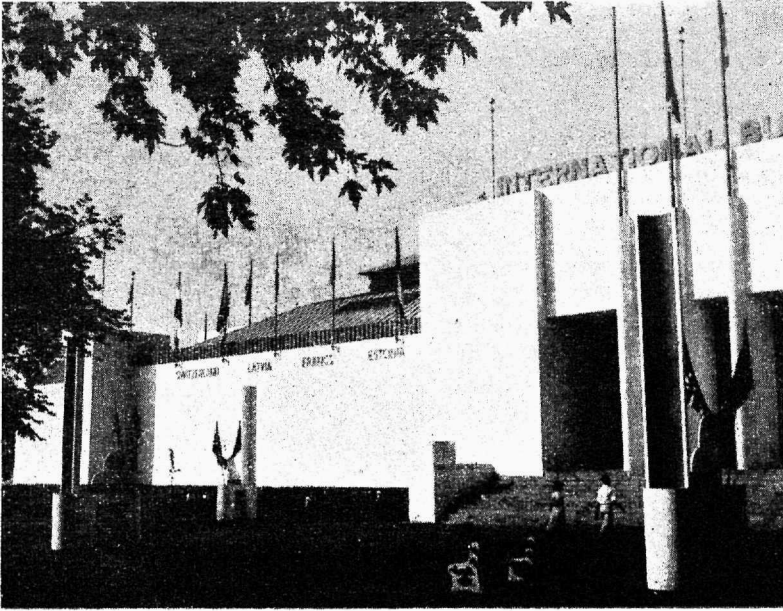
Õhtusele kontsertaktusele oli kogunenud arvukas pere kaasmaalasi ja ka muid rahvusi, nii et Internatsionaal Instituudi ruumid jäid kitsaks külalistele. Peale seltsi presidendi Rein Kolka tervitussõnade andis pidukava juhataja, abipresident Carl Sundbach sõna meie lugupeetud konsulile Johannes Kaivile, kes oma kõnes selgitas praegust kodumaa olukorda.

Leedu konsul Anthony O. Shalina tõi tervitusi oma rahva poolt.

Prof. Th. Wiel oma hoogsas kõnes käsitles praegusaja sõja koledusi ja suurriikide sõjaeesmärke. Suurrahvaste võimuikkamine paneb suurde hädaohtu väikeste rahvaste iseolemise ja on raske ette näha praeguse sõja lõpptulemusi.

Hõimurahva, soomlaste esindajana dr. E. Ronka näitas oma kõnes, kui tihedalt on olnud ja on seotud nende kahe rahva — Eesti ja Soome — saatus ja vaimuelu. Eesti „Kalevipojas“ kehastub sama hing, nagu seda on

International Building To- rontos,

kus 1939. a. lõpul
toimus rahvusvahe-
line käsitööde näi-
tus, kus oli esinda-
tud ka Eesti.

soomlaste „Kalevalas“. Eesti Vanemuine on soomlaste Väinämöinen. Mineviku survepäevil kanti ette Sibeliuse „Finlandia“ Eestis, Tallinnas, mis oli selle esmakordne ettekanne, ja seda ei lubatud teha Soomes.

Muusikalised ettekanded olid B. E. Seltsi laulukoorilt, solistidelt Ludvig Juht'ilt, Karl Lamp'ilt, Amanda Juht'ilt ja prl. Sofie Stumbergilt (klaver).

Ontario eestlaste ühisüritusi.

Välis-Eesti päeval Ontario Eesti Naisühing korraldas Hamiltoni ringhäälingus eesti muusika saate, millele järgnes omavaheline koosviibimine ja seltskonnaõhtu. Mullu Torontos asutatud Eesti Selts „Sõprus“ samal päeval aga korraldas pidu Robert Hallis, mis möödus eriti sõbralikus meeleolus. Kokku oli tulnud eestlasi rohkesti, — Torontost, St. Catherine'ist, Buffaloist ja Hamiltonist. Eeskavas esinesid solistid, „Sõpruse“ laulukoor, peeti pidukõnesid, ning ei puudunud ka eestipärane einelaud ja lõpuks tants. Kokkutulemine jättis väga meeldiva mulje.

Nii Ontario E. Naisühingul kui ka E. S. „Sõprusel“ on oma liikmete piiratud arvust hoolimata olnud võimalik Eestit ta õigel kujul Kanadas ka tutvustada ühel või teisel viisil. Aga ei puudu kohapeal ka üksikuid eestlasi, kelle meelest Eesti kuulub vaid pimedasse minevikku. Seetõttu on mõnes Kanada ajalehes ka ilmunud kirjeldusi Eesti üle, mis on ebaõiged. Kuid niisugustele valeandmetele on vastavate õiendustega alati energiliselt vastu astutud.

L. T.

Sydney eestlaste elust.

Sydney organiseeritud eestlasi tabas, nagu ka muid austraallasi, suursõja puhkemine Euroopas läinud sügisel küllalt jahmatamapanevalt. Sõja alguse teade ise langes hetkele, mil kohalike eestlaste koondumiskeskuse, „Eesti Kodu Linda“ naisringi korraldatud kohviõhtul, 3. septembril parajasti istuti koos suurel hulgal ning tuju kõigil näis kõige parem olevat. Järsku kostsid tänaval hüüded: „Inglismaa kuulutas sõja,“ — „Inglismaa sõjajalal Saksaga!“ Nagu mingi vari libises üle ruumi. Nägudel kustusid naeratused. Koguneti gruppidesse, vahetades mõtteid tekkinud olukorra kohta. Oli toimunud see, mida oodati. Nagu mingi raskuse vaim vallutas enamuse, kes juba oli elanud läbi ka eelmise Maaailmasõja ajad kõigi kaasnevate raskuste ja jubedustega. Üksahaaval valguti laiali, et kodus omaette kaaluda tekkinud olukorda. — Isegi King Cross'is, selles Sydney linnaosas, kus elu tavaliselt kunagi ei näi peatuvat, olid tänavad nüüd tühjad, ainult kinnised mustad tõllad kihutasid läbi linna, noppides kokku kõiki neid isikuid, kes oma tegevuse või käitumisega kahtlustamiseks kuidagi põhjust olid andnud.

Sydney eesti seltsi juhatus ja tegelaskond aga otsustasid, et ei tohi käsi rüppe jätta, ning jätkasid endiselt ka eeltöid seltsi näitemüügiks, mille juhatamisega oli lahkesti nõustunud konsuliproua E. Mielen. Esimestes sõjaaegade elamustes inimesed aga näisid kaotanud olevat tahte kodunt väljas viibimiseks ja seepärast kujuneski, et näitemüügil rahvast oli vähevõitu. Tegelaspere enda osavõtt siiski lubas näitemüügi 21., 22. ja 28. okt. lõpetada kena ülejäägiga.

Eesti osakond rahvusvahelisel käsitöönäitusel Torontos.

Vaikselt, vaid umbes 60 inimese osavõtuga, möödus ka seltsi aastapäev oktoobris, — sõjateated Euroopast algul ei olnud sugugi julgustavad. Välis-Eesti päev 26. novembril kujunes aga juba elavusrikkamaks, kuigi sõjalukorras selleks korraldati vaid kohviõhtu seltsi naisringi poolt. Kuna konsul hr. Mienen oli haige, andis tema tervitused edasi seltsi esimees hr. Norrak, selgitades ühtlasi päeva tähtsust.

Seevastu riigikaitsepidu 2. detsembril, mille korraldamiseks Sydney riigikaitse sihtkapitali ettepanekul ka eesti selts oma nõusoleku andnud, ebaõnnestus peagu täielikult, — peole tuli kokku ainult 50 inimest, neistki vaid umbes pooled eestlased. Mõnel pool oli pidu otstarvet mõistetud valesti, ja ka aeg oli peo korraldamiseks valitud liigselt ennejõulune. Olukorra aga päästsid korjandused, mis tõid kokku £ 16.14.3. Ehkki see summa oli võrdlemisi väike, äratas see siiski tähelepanu, ja kohalikud lehed, tuues sellest teate, isegi seadsid eestlasi eeskujuks teistele Sydney rahvustele.

Elavat osavõttu aga leidis traditsiooniline laste jõulupuu 16. detsembril, kuhu kogunes üle kahekümne mudilase ja üle saja täiskasvanu. Meeldivalt esines jõulupuul laste laulukoor pr. Jürgensi juhatusel, mudilaste särasilmad ja rõõmukilked hajutasid ka täiskasvanute muremõttet. Vanaaastaõhtu koosviibimisest, mis oli korraldatud kohalikus Australian Salon'is, võttis osa üle saja inimese, kus

uueaasta tervitused kestsid kuni kella kuueni hommikul.

Seltsi kolmeteistkümnenda tegevusaasta peakoosolek 29. jaanuaril langes ühte kolmepäevase nädalalõpuga, kuna ka esmaspäev oli riigipüha ja seetõttu paljud eestlased kasutasid aega linnast väljasõiduks. Seetõttu seltsi 120 liikmest võttis koosolekust osa vaid 34. Koosolekul, mida juhatas hr. L. Viru ja protokollis prl. H. Sommer, esimees hr. Norrak esitas juhatuse üksikasjaliku aruande seltsi tegevusest, nentides, et seltsi tegelaskonna ennatsalgava töö tulemusena selts on majanduslikult tugevasti kosunud, seltsi kassa saldo oli aasta lõpul £ 135.3.1, ühes eelmiste aastate ülejääkidega aga £ 656.7.9, millest £ 350 paigutati ehitatava seltsimaja aktsiate alla. Elavat kasutamist leidsid ka seltsi lugemislaud ja raamatukogu, tegutsesid seltsi naisring, laulukoor, näitetrupp, aasta kestes peeti 13 mitmesugust pidu ja koosviibimist, mis kõik lõppesid kasuga, ehkki neid tuli korraldada üüriruumides. Ka märkis seltsi esimees, et vastupidiselt mõnede arvamisele — Sydney eestlaskond on tugevasti organiseeritud. Sydney eestlaste üldarv ulatub 700-le, ja kui sellest arvust eraldada lapsed ja raugad, jääb tegevamaid inimesi umbes 550. Neist umbes 150 on koonduvad koguduste ümber, üle 200 aga eesti seltsi ja kooperatiivi ümber, mis on väga suur protsent üldarvust. Esimees samuti rõhutas tarvidust noorte organiseerimiseks ja kõikide eest-

laste veelgi suuremaks ühtehoiuks käesolevatel katsumisaegadel.

Seltsi toimkondade ja revisjonikomisjoni aruanded, milliseid esitasid prl. A. Kitsapea, hr. Varik, hr. L. Viru ja hr. E. Jürgens, võeti vastu ja seltsi uus juhatus moodustati järgmises koosseisus: hrad L. Norrak, J. Rebane, T. Varik, H. Norrak, A. Selg, V. Veinberg, pr. L. Raud, prl. E. Berg ja prl. H. Sommer. Revisjonikomisjoni valiti hrad E. Jürgens, J. Sildever, A. Auvert, J. Blumfeldt ja L. Viru.

Kakskümmend kuud „Eesti Maja“ ehitamise tähe all Sydneys.

Eestlastele oma ühismaja ehitamise mõte Sydneys sai jalad alla seejärel, kui 20 kuud tagasi oli loodud vastav kooperatiiv, kes hoogsalt hakkas levitama kohalike eestlaste seas seltsimaja osatähti. Osa ehituskuludest kavatseti katta siiski pangalaenuga, ja kuna oktoobris puhkenud uus maailmasõda ka Sydneys külmutas kinni rahaasutiste kraanid ehitustegevuseks, tuli kooperatiivi juhatusel, kes ei tahtnud jätta pooleli ehitamiskavatsust, olude kohaselt ümber töötada senine hoone ehitusplaan.

Otsustati ehitus viia läbi kahes osas, teostades esimese osa juba kogunenud rahadega ning uue plaani järgi. Kuna hoone püstitatakse krundile, mis asub mäeveerul, tuleb maja ise küll ühekordne, kuid kahekordse maja fassaadiga. Saal tuleb tänavakorrale, selle taga aga asub einelauaruum ja einelauapidaja elukorter. Ülalkorral asuks raamatukogu ja klubiruumid, juhatus ja naisringi toad ja piljardiruum. Allkorrale lava alla ehitatakse ka kaheksa jala kõrgune laoruum.

Sellekohane uus plaan võeti vastu kooperatiivi peakoosolekul 1. a. oktoobris, ja ehitusega oleks tehtud algust arvatavasti juba detsemb-

ris, kui poleks tekkinud mitmesuguseid vormilisi viivitusi plaani kinnitamisel linna ehitusosakonnas ja siseministeeriumis. Kinnitatult saabus plaan tagasi alles k. a. veebruaris, seepärast loodetakse seltsimaja hoone nüüd katuse alla viia kooperatiivi teiseks aastapäevaks, s. o. aprilliks 1940. a. Ehituskulud arvatakse tõusvat umbes 3.500 Austraalia naelale (47.500 Eesti krooni).

L. A. Norrak,
Sydney „Eesti Maja“ sekretär.

Vabariigi aastapäeva pühitsemine Harbiinis.

24. veebruarit pühitseti Harbiinis eelmiste aastate eeskujul. Kell 11 e. l. oli pidulik jumalateenistus Ev.-Luteri usu kirikus ning õhtul eestlaste koosviibimine. Käesoleval aastal korraldati „Grand Hotel’i“ ruumes bankett, millest külalistena osa võtsid ka Läti ja Leedu konsulid, konsulaatide sekretärid ja seltside esimehed.

Konsul ja Eesti Seltsi esimees A. Lõhmus esines lühikese päevakohase kõnega, lõpetades selle tervitusega Vabariigi Presidendile. Orkester mängis hümmi. Önnitlustega esinesid läti ja leedu esindajad ning sakslastelt nende kirikuõpetaja. Hr. Ramma’t loeti ette rida tervitustelegramme eemalviibijailt eestlastelt-harbiinlastelt, ühes sellega tänas ta ka koloonia ja seltsi nimel külalisi önnitluste eest.

Õhtu möödus tujurikkalt, tantsiti ja lõbutseti hilja ööni.

Kella-5-tee ajal Harbini raadio-keskjaam andis edasi eesti muusikat ja laulu heliplaadilt.

Kohalik ajakirjandus oli eestlaste pühale pühendanud pikemaid kirjeldusi, tuues ära ka presidendi pildi.

Tellige Välis-Eesti Ühingu viimaseid koguteoseid

«Välis-Eesti tegelased»

hind \$ 1.- või Ekr. 4.-

«Organiseeritud Välis-Eesti, album II»

hind \$ -.50 või Ekr. 1.-

Välis-Eesti Uhing
Postkast 100, Tallinn

Mitmesugust.

KUIDAS TOHIB RAHA SAATA VÄLISMAALE.

Viimasel ajal on sagenenud nähted, et postitarvitajad panevad raha või muid maksevahendeid välismaadesse aadressita- vaise kirjadesse ja annavad need kirjad kin- niseelt postile tähtitamiseks ja välismaale edasisaatmiseks. Selline talitusviis käib keh- tiva korra vastu ja süüdlased langevad karis- tuse alla.

Seepärast postitalitus juhib veel kord pub- liku tähelepanu sellele, et maksevahendeid võib saata välismaadesse ainult väärtkirja- des, väärtkastikestes ja tähtkirjades, mis peavad postile antama luugi juures saatja poolt isiklikult lahtiselt. Kui saa- detavate maksevahendite summa ületab 10 krooni, tuleb saadetise postileandmisel esi- tada Eesti Panga luba väljaveoks. Vastav määrus on avaldatud 1935. a. „Riigi Teata- jas“ nr. 99 art. 821 all.

VÄLIS-EESTI ÜHINGU TEATEID.

Märtsi algul võttis Välis-Eesti Ühing oma esindaja kaudu osa Allveelaevastiku Siht- kapitali Komitee koosolekust ning asutis „Fenno-Ugria“ nõukogu koosolekust.

Eesti kirikuküsimuse lahendamiseks Lätis esitas Välis-Eesti Ühing ettepanekuid Eesti Ev.-lut. Konsistooriumile. Kuuldavasti tulevat lähemal ajal Läti ja Eesti konsistooriumi vaheline nõupidamine kirikukonventsiooni sõl- mimiseks.

Eestikeelsete õppetundide sisseseadmiseks Zvartavi ja Heinaste läti algkoolidesse, kus õpib rohkesti eesti lapsi, esitas Välis-Eesti Ühing materjale välisministriumile.

Välis-Eesti Ühing saatis kõikidele Välis- Eesti organisatsioonidele ja oma usaldus- esindajatele „Valik rahvalaule I“, milles on avaldatud populaarsemaid eesti laule. Loode- tavasti Välis-Eesti organisatsioonid haaravad kinni ilusast algatusest ning viivad need lau- lud laiematesse väliseestlaste ringkondadesse.

Välis-Eesti Ühingu juhatus määras pea- koosoleku järgmise päevakorraga 30. april- le 1940. a.:

- 1) Koosoleku rakendus.
- 2) Ühingu m. a. tegevuse ülevaade ja 1940. a. tegevuskava.
- 3) Möödunud aasta rahalise aruande ning 1940. a. eelarve vastuvõtmine.
- 4) Valimised põhikirja järgi.
- 5) Lühirääkimised.

Välis-Eesti Ühingu liikmeteks võeti vastu: Kriisk, Karl, kaugesõidukapten, Tallinn. M ä n d e r, Johannes, kaugesõidukapten, Nõmme.

P r o m m i k, Lilly, ametnik, Harbiin.

OTSITAKSE PÄRIJAT 700 DOLLA- RILE.

Läinud aastal suri Ameerikas eestlane Richard Alberg, kes oli pärit Väike- Maarjast, jättes järele 700-dollarilise varan- duse. Richard Albergi vanemad on juba sur- nud, kuid koguduste andmetel pidavat elama R. Albergi kaks õde ja üks vend. Kuid ühtki neist elusolevatest pole seni veel leitud.

MILIZA KORJUS HARULDASE AUTOBIOGRAAFIA OMANIKUKS.

Hiljuti ilmusid Ameerika ajalehtedes sõnu- mid Hollywoodi filmitähest Miliza Korju- sest, milles teatakse, et filmitäht on kel- letki rootslasest-kolleksionäärilt saanud oma- aegse maailmakuulsa laulja, „Skandinaa- via ööbiku“ Jenny Lindi autobiograafia, mis kannab Jenny Lindi isiklikku autogrammi. Raamat on seda hinnalisem, et Rootsis tea- takse sellest raamatust veel olevat vaid üks eksemplar, mis asub Stokholmi muuseumis.

OPERETT VÄLISEESTLASTE ELUST.

Hiljuti valmis Elmar Valmre ja Heldur Vatseli ühistööna uus algupärane operett „Igatsuste maa“, mille peategelasteks on vä- liseestlased. Esimese ja teise vaatuse tege- vuspaiagaks on maailmalinn New York, kuna kolmas vaatus toimub Ranna-Pungerjal, Peipsi ääres. Autorite tööd on varemgi lavas- tatud „Vanemuise“ teatris ja ka nüüd esita- sid nad oma uue opereti „Igatsuste maa“ „Vanemuisele“ tutvumiseks.

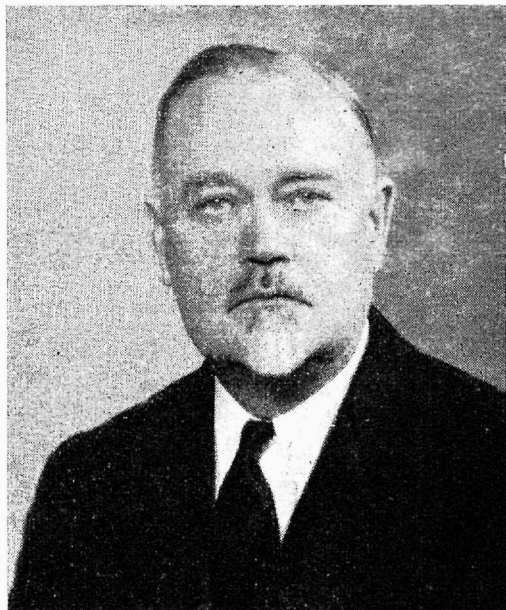
UUEKS KONSULIKS LÄTI VALKA

nimetati välisministriumiumi poolt Eduard Tiro, kes vahetpidamata on tegelnud Läti eestlaste küsimustega ning mitu aastat olnud Välis-Eesti Ühingu Valga osakonna sekretä- riks. Viimasel ajal oli Ed. Tiro Lääne maksu- ameti abimaksuinspektoriks Haapsalus.

Senine Läti Valga Eesti konsul Adolf Sta- fenau kutsutakse välisministriumiumi poolt keskasutise juure.

NEW YORGIS SURI TRÜKIKOJA- OMANIK JOHN FELSBURG.

Märtsi algul saabus telegraafiline kurb teade New Yorgi tuntuma eestlase John Felsberg'i ning tema abikaasa Pauline (sündinud Ensmann) surmast. John Felsberg suri 4. märtsil k. a., kuna tema abikaasa lah- kus siit maailmast neli päeva varem. Mõle- mad maeti Kensico kalmistule New Yorgis, kuhu on maetud palju Ameerika eestlasi. Matusetalitusest võttis osa ning avaldas väsi- matule eesti töömehele viimast austust suure- arvuline New Yorgi eestlaste pere.

John Felsberg †.

John Felsberg sündis 6. aprillil 1879. a. Tallinnas. Elukutseks valis ta endale trükiköõlise ameti, töötades algul Mihkel Sifferi trükiköõjas. Hiljem ta asutas koos Andres Tetermanniga oma trükiköõja, mille 1913. a. müüis a.-s. „Ühiselule“ Samal aastal asus John Felsberg elama Põhja-Ameerikasse, kus asutas New Yorki väikese trükiköõja, mis mitmekordsete suurenduste ja täienduste tõttu on praegu moodsamaid New Yorgis ja kus teenistust on leidnud eestlasigi. Oma trükiköõjas trükkis J. Felsberg 1925. a. nädalalehte „Ameerika Eestlane“ ja alates 1931. a. P.-Ameerika eestlaste kuukirja „Meie Tee“.

1915. a. asutas J. F. New Yorgis usulise ühingu nime all „Eesti Evangeeliumi Selts“, kelle väljaandel ilmus 1918.—25. a. usuline kuukiri „Ameerika Teekäija“. Ühtlasi organiseeris ta New Yorgis eesti baptistkoguduse, kus oli jutlustajaks kuni möödunud suveni. John Felsberg oli silmapaistvamaid kujusid New Yorgi eestlaste seas, kes on toetanud paljusid Ameerikasse saabunud eestlasi.

SURMA LÄBI LAHKUNUD VÄLIS-EESTI TEGELASI.

Soomest saabus teade, et seal on sõja ohvriks langenud soome noor teadusmees Terho Merva ja tema eestlasest-abikaasa Adrienne Lints-Merva. Adrienne Lints kümme-kond aastat tagasi äratus tähelepanu andeka luuletajana, kelle luuletused ilmusid paljudes ajakirjades ja ajalehtedes. Ühõpilasena ta abiellus noore teadlase Terho Mervaga ja asus elama Soome.

*

Kurva abieludraama tulemusena suri 28. veebruaril k. a. New Yorgis gaasimürgitusse Välis-Eesti Ühingu liige pr. Renate Vesckberg, 36 a. vana. Tema mehe, Karl Vesckberg'i elu suudeti päästa haiglas.

Karl ja Renate Vesckberg'id pidasid New Yorgi Eesti Haridusseltsi einelauda ja nad olid New Yorgi eestlaste peres tuntud seltskonnategelastena.

*

12. märtsil k. a. suri Anijas end. Simititsa eesti asunduse kooliõpetaja Kaarel-Gustav Käänd. Kadunu oli viimasel ajal Anija algkooli juhatajaks ning tegev õige paljudes organisatsioonides. Tema algatusel toimus ka 1939. a. end. Simititsa eesti asunduse esindajate kokkutulek Anijas.

KIRJANDUSLIKKE UUDISEID.

Muistseist aegadest alates on meie rahvas ilu teenimisele oma suurima annud laulu näol. Kahjuks on aga meie kõigi aktiivne osavõtt ühisest laulust nagu vaibumas. Peamiseks puuduseks rahvaliku ühislaulu harrastamisel on olnud vähene laulusõnade oskus. On seepärast endastmõistetav, et kõigepealt vaja jõuda nii kaugemale, et meil oleks üldine ja ühine põhivara laule, mille sõnu oskaksid kõik, et meil oleks ühislaulu raudvara.

See töö on nüüd tehtud. Kogu meie oma lauluvara on asjatundlike muusikameeste poolt läbi vaadatud ja sellest koondatud ühte vihikusse see, mis on ühislauluks sobiv. Eesti Lauljate Liidu kirjastusel on äsja ilmunud „Valik ühislaule I“, mis sisaldab meie senise ühislaulu paremiku ühes viimistletud sõnade ja nootidega. Olgu erti rõhutatud, et valiku tegemisel on arvestatud ainult meie oma laule ja kõik võõrad viisid on valikust välja jäetud päris teadlikult. Vihik on taskuformaadis ja maksab ainult 15 senti.

Vastutav toimetaja: Jaan Mölder, tegevtoimetaja: Ed. Riisna; talitusjuht B. Tiido. Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord.

Tellimishind: välismail \$ 1.— (Ekr. 4.20 või vastav summa kursisedeli järgi muus rahas) aastas; Eestis, Lätis Soomes ja Leedus Ekr. 2.50 aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühingu, V.-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telefon 449-43.

Tallinnas, 20. märtsil 1940. a.

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk, Tallinnas, 1940. a.

Kes
palju tahab,
valib ainult ühe!

Kes tahab peale päevauudiste näha elu tema mitmekesistes avaldustes, kes otsib kirjutisi mitmelt huvialalt, kes tahab teada kõiki kodumaa sündmusi, kes oskab hinnata mõnusat nalja ja häid jutte, see

tellib ainult
„Rahvalehte“.

«Rahvaleht» maksab tellides välismaale 1,15 dollarit kuus.

A a d r e s s :

Tallinn, Estonia, Pikk 54-58

1 krooni kuus

suudate kindlasti panka sisse maksta oma lapse arvele. Selle väikese sissemaksuga kogute lapse täisealiseks saamiseni

350 krooni

suuruse kapitali, kui algate sissemaksimisega kohe pärast lapse sündimist. On aga teil võimalik rohkem säästa, siis kasvab ka kapital vastavalt suuremaks. Sellega kindlustate lapse tuleviku ja valmistate rõõmu enesele ja temale.

Seepärast juba täna

astuge lähemasse ühispanka või Ü. K. Eesti Rahvapanka ja avage oma lapse nimele hoiuarve ning makske sinna järjekindlalt iga kuu kindel summa. Hoiuarveid avavad kõik ühispankad, hoiu- ja laenukassad ja ka

Ü. K. EESTI RAHVAPANK

Tallinnas, Suur Karja tän. 19.

- Eestlaste jõupingutuste ja vaimuloomingu tulemusi kodu- ja välismaal valgustab „UUS EESTI“ iga päev.
- Süvendades omakultuuri otsib iga eestlane selgeid sihte visaks vastupanuks ajaraskustele.
- Ühiselt otsime rahu- ja eduteid, mis viib Eesti elu edasi paremuse poole.

Kiirelt ja usaldatavalt informeerib

« UUS EESTI »

oma lugejaid kodu- ja välismaa sündmusist 7 korda nädalas.

Tellimishinnad:

Kodumaale:

Kr. 5.- esimene vaerandaasta, sealt edasi
Kr. 1.50 iga kuu. Üksiknumber 7 senti.

Välismaale:

Leetu ja Lähti sisemaa hinnad. Belgiasse, Kreekasse,
Prantsus-, Rootsi-, Saksa-, Türgimaale, Ungarisse ja
Venemaale Kr. 4.-, mujale välismaale Kr. 5.- kuus.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised ja Välis-Eesti Ühing.

„UUS EESTI“ peakontor
Tallinn, Pikk 40